

Oboke

nyaka

Jo-Hibrania

Sesil N. Rait

Oboke ma ne ondiki ne Jo-Hibrania

YANGRUOK

1. Gik ma iye. Jandik bugno wacho ni en “wach mar jiwo” (13:22) -- wach ma otigodo e Tich Joote 13:15 mar lendo kata lendo. Kendo iwacho ni kaka ogere nyiso gik mang’eny ma chal gi lendo mar sinagog: (a) puonj (1:1-4), (b) loso weche ma ng’ato nyalo ng’ado e yo ma winjore, kod (c) loso gi weche ma jiwo [jiwo, jiwo –rd] (“we mondo wabed”). Gima duong’ en ni, jipo ma iye ochung’ motegno e wi puonj. Sura 1:1 nyaka 10:18 gin weche mathoth ma wuoyo kuom puonj, kendo nitie weche ma jiwogi; Sura 10:19 nyaka 13:17 gin weche ma ng’ato nyalo ng’iyogo, kendo oting’o weche ma tudruokgi nitie; kendo Sura mar 13:18-25 tieko oboke gi weche mag ng’ato ka ng’ato, moriwo nyaka jip achiel machuok (v.22). Kaachiel gi mago, onge ng’et Ndiko Maler ma opong’ gi ranyisi mathoth moloyo -- ranyisi mag Singruok Machon kod ranyisi ma luwore gi Singruok Manyien.

Nyadhi. 13:17), kendo otieko kaka oboke kata oboke (13:18-25) -- e sula mar 22 kata ka otiyo gi wach ma nyiso ni “Andiko”), wach ma pile pile ma itiyogo en “Asendiko”). nondiko oboke." Kata kamano, otieko ma ok onyis ng’at ma nondike kata nying’ kama adres mage nitie. Kata kamano, nenore ni ne ong’eyo maber ng’ato ka ng’ato (v.19; 10:34 AV) kendo ne ong’eyo ng’ato ka ng’ato gi Timote (v.23), ma ne en ng’at ma nolokore kendo ma ne tiyo kanyakla gi jaote Paulo. Onyalo bedo ni obokeno ne ondik ne ji mang’eny moloyo joma ne oorone mokuongo kendo jandikne noweyo ma ok ong’ere mondo kik odagi nikech ne gin gi paro ma ok kare kuome (paro ma ne ji nigo chon), kata obedo ni joote ma ne oting’o oboke ne nyalo nyiso jogo ma ne oorone mokuongo. (Nee paragraf mar adek e sula maluwo.)

3. Kido mar ndiko. Kanisa machon ma ne ni Wuokchieng’ ne okawo ni en buk ma Paulo nondiko. To parono ne ok onego okaw kinde duto ma ok ochung’negi kuonde mamoko. Clement ma ja Aleksandria (155-215 bang’ Kristo) nowacho ni Paulo nondiko obokeno e dho Hibrania kendo Luka noloko obokeno e dho Grik (nikech, kata obedo ni owinjore gi barupe mamoko mag Paulo, e yo maduong’, dho Grik mare ne opong’ gi gik ma ng’ato nyalo ng’eyo maber kendo yo ma ne ondikgo ne oting’o weche ma ng’ato nyalo ng’eyo maber moloyo ma ne ondikogo) moko ne oyie ni Luka e ma ne olose, to moko ne oyie ni Clement ma ne odak Rumi ema ne olose, en owuon ne oyie ni nyalo bedo ni dhok ma ne olose nikech yo ma ne ondikgo ne chal ahinya gi mar Clement. (Kata kamano onge janeno moro amora ma oseket kuom dho Hibrania ma ne ondik e dho Hibrania, kendo paro ni ne nitie ndiko moro ok ochung’ne gik machon; ka ok okalo mano, nenore ni en winjruok mar joma ong’eyo dhok ni ndiko ma ne ondik e dho Grik ok somore kaka loko mar dho Grik.) E piny ma milambo, Tertullian (160-230 bang’ Kristo) Origen (chiegni higa mar 185-254 bang’ Kristo), kata kamano, nonyiso kaka ne en paro kama: “To abiro wacho ni parogo gin mag jaote, to ndiko kod weche ma ne ondiki gin mag ng’at ma ondiko gik ma jaote nowacho, kendo kaka ng’at ma nondiko piny e kinde ma ne en thuolo gima ruodhe nondiko ni en kanisa moro amora, Paulo, onego okaw kaka jaote moro amora. ne omiye duong’ kuom wachni, nikech bende jogo machon ne ok omiye barua ma kamano maonge gimomiyo, To ng’ano ma ne ondiko barua no, Nyasaye kende ema ong’eyo.”

En gima duong' ni onge ng'at ma nopenjo penjo kuom gik ma ne omiyo otimo kamano. Kendo e diere, kendo ahinya machiegni gi giko, mar higni mag 400 (higni mag 300), ji duto ne oyie ni ndiko mare en Paulo, ma onge ng'at ma ne nyalo ng'ado bura kaka Clement ma ne odak Alexandria, Eusebius, kod Origen kaka ne owach malo kanyo, kendo ma ne ok ochung'ne wachno kendo kuom higni mokalo apar gi auchiel, apar gi achiel. E kinde ma ne itimo lokruok mar Jo-Protestant, penjo mar ng'at ma nondiko bugno ne oyabere kendo.

Nying' mamoko ma ji osehacho ni gin jogo ma ne ondiko bugno (ok kaka jogo ma ne oloko wehego kata jogo ma ne ondikogi) gin kaka Apolo, Luka, Barnaba, Silvana, kod Klemen ma ne odak Rumi. Bende, Priskila (kokalo kuom kony mar chwore, Akwila) ne omiye paro e higa mar 1900 AD gi Harnack, jalony mar weche din ma Ja-Alemania. (Ka ok okalo Clement ma ja Rumi [ma ne otho e higa mar 97 bang' Kristo?], jogi ne gin osiepe mage owuon kendo ma ne tiyo kanyakla gi Paulo kendo ipare ni ne dhi nyiso puonj mare mar din. Giduto gin mana paro ma ji ng'ado, en adier.)

Nikech ne ok ong'ere ni en ng'a ma ne ondiko bugno e kinde ma ne itimo lokruok e din, oboke ni nigi thuolo makende e ndiko mag Singruok Manyien e yo ma sani wan-go e ndiko mang'eny mag dho Ingesa -- mana kaka e ndiko mag dho Latin, ma ne ochakore kapok oyie maler ni Paulo ema nondiko bugno -- ma en, epille ma Paulo, barupe. Ka dine okawe ni Paulo ema nondikogi gadier, nyalo bedo ni ne okete, nikech borne, bang' 2 Jokorintho. Kata kamano, e ndiko mang'eny mag dho Grik, wehego yudore e kind Jo-Tesalonika 2 kod 1 Timoteo.

Kata kamano, moko osebedo ka wacho ni adier ni obokeno ok ondiki nyinge en ranyisi ma ng'ato nyalo ng'ado ni Paulo ema nondiko, kendo chal ma ne otimore chon en kaka ne en. Ne odonjre gi "wuon" mopogore opogore mag kanisa machon ni ne ok oketo nyinge e wiye kata kamano, kaka ne oneno nyalo geng'o owete mang'eny ma Jo-Yahudi mondo kik osom, kendo ng'adone bura kaluwore gi berne owuon. Kendo ni ne onge ng'at machielo ma ne nitie ng'anjo matek kendo ma ji duto nyalo ng'adone bura e kind Jo-Yahudi ma ne olokore kod ma ne pok olokore e kindeno, en adier ma ok nyal ng'ado bura e wi historia.

Seche moko wach matek ma kwedo ndiko mar Paulo en ni e 2:1-4 jandikno nenore ni oketore e kind jogo ma ne okelnegi wach maber gi chwo ma ne osewinjo Ruoth kendo ma ne osiemgi kokalo kuom hono, to Paulo ni e ndiko mar kwedo maler ni ne opuonje kuom Yesu kokalo kuom dhano. (Jo-Galatia 1:11-12).

To Robert Milligan, e chakruok mar buge ma ne ondiko e wi Jo-Hibrania (s.14-15), e duoko ma kama: "Be jandik-zaburi ok ng'iyo gi josomo mage kinde mang'eny mondo oyud chunygi e yo maber moloyo kendo odwoko puonjne owuon mayom? puonj mar Kristo, we mondo wadhi nyime gi bedo malong'o;

Ka odhi nyime, owacho kama: "Koro, be nyaka wabed gi ng'eyo kuom wachni, ni jandiko mar oboke ni ne en ng'at ma ne otimo richo mana kaka jogo ma ne ondikonegi? Be nyaka wabed gi ng'eyo kuom wachni ni en, kaachiel gi gin, ne dwarore ni ojiw kendo opuonjgi mondo gidhi nyime gi bedo malong'o e rieko mar Jokristo; ng'ato ok nyal ng'ado bura kuom wach Nyasaye? En adier ni ok kamano. Oboke owuon en kwedo ma opong'o kendo malong'o mar wach moro amora ma

kamano. To kuom ranyisi ma ji duto tiyogo, Jaote kae riwre gi joma somo mage, mondo onyisgi gik ma gipujorego obed mayom kendo ma ng'ato nyalo ng'eyo maber,

18-19): "Ni Luka nyalo bedo ni ne otiyo kaka jalony mar Paulo e ndiko wechego; kendo ni, kaka ng'at ma ne omiye roho, nyalo bedo ni, kuom yie mar Paulo, noloko e yo moro yo ma Jaote nondikogo, ok en gima ok nyalre kata matin. jandik oboke ni."

4. Kama gidhie. Kata obedo ni onge gima nyiso ni obokeno ne dhi e piny (moko osebedo ka ng'ado bura kuom Yerusalem, moko ne wacho ni Rumi, kata Aleksandria, kata obedo ni nyalo bedo ni ne ok ondikgi duto), nenore ni ne ondikgi ahinya ne Jokristo ma Jo-Yahudi ma ne ni e arita mar dok chien kende (2:1; 4:1) to bende mar bedo gi ng'anjo maler (6:4:2-6). Onge gima nyalo miyo ng'ato obed gi ywak gi jo-Yahudi kata Jo-Yahudi ma ok gin Jo-Yahudi ma omulo, kendo kata ng'ato ok owach Jo-Yahudi kaka jogo (neni 2:16), to nitie luoro maduong' mar bedo joma ok luwo dini kata dok e din ma Jo-Yahudi -- ma bang'e en gima duong' ahinya -- omiyo, ji keto ler maduong' ahinya e wi loch mar Jo-Yahudi kod din ma Jo-Yahudi moloyo din duto mag Jo-Yahudi. piny.

Oboke ma ji duto tiyogo -- (a) tiyo kod weche mag riekni mag Jo-Grik ma kinde ka kinde kod (b) weche duto ma ne owuok e Singruok Machon ok owuok e ndiko mar dho Hibrania, to owuok e loko mar dho Grik mar LXX), ma ne otigodo gi Jo-Yahudi ma ne odak Jo-Grik kod Jokristo ma ne wuoyo dho-Grik -- nyalo nyiso ni jogo ma ne ondikonegi ne gin jo-Grik kata jo-Yerusalem ma ok gin Jo-Hibrania. To wachni ok en wach ma ng'ato nyalo ng'ado. Nikech iwacho ni Paulo nowuoyo kuom weche ariyo ma ne ondik e dho Hibrania kod LXX e barupe ma ne nigi nyinge kendo ma ne ondiki ne joyie ma Jo-Yahudi kod Jo-Jentail ma ne ni e piny Jo-Grik. Kendo e Yerusalem owuon, Pilato noketo ndiko e wi yath mar Kristo ok mana e dho Hibrania kende, to bende e dho Latin kod dho Grik (Luka 23:38, AV; Johana 19:20). Omiyo, ndiko mar Jo-Hibrania ok mi ng'ato ang'ata ma nyiso kama adier ma jogo ma ne ondikie wechego ne nitie.

E Ndiko mar King James, wi wach mar obokeno wacho ni, "Oboke ma Jaote Paulo nooro ne Jo-Hibrania," kendo wach mar "Jo-Hibrania" ma ne otigodo e kinde ma ne ondikgo obokeno, thothne, to ok kinde duto, ne nyiso Jo-Yahudi ma ne odak e piny Palestina. Kata kamano, nyingno ochung'ne ndiko ma ne ondik bang'e kendo ok en nyingno ma nigi teko. Kata kamano nying' ma ni e ndiko machon ahinya ma iwacho ni en mana "Ne Jo-Hibrania", ok opogore gi jogo ma ne ondikinegi. Kendo, kata obedo ni ok nyal bedo ni ne en achiel kuom oboke mokwongo bende, ne omedi e kinde machon ahinya -- kendo nyalo bedo ni onyiso yie machon ahinya ni ne ondik ne Jo-Yahudi ma ne odak e piny Palestina.

En adier ni Paulo ne owuoyo kuome owuon kaka "Ja-Hibrania mar Ja-Hibrania" (Jo-Filipi 3:5), kata obedo ni en ja Tarso, taon mar Silikia (Tich Joote 21:39). To bende "ne odongo e taonni [Yerusalem], e tiende Gamaliel, kendo ne opuonje kaluwore gi chik matek mar jodongowa" (Tich Joote 22:3). Ne nenore ni en wach ma ne omiye ratiro mar luongore ni Ja-Hibrania.

5. Kinde mar Ndiko. Onge gik ma nyiso adier e ndiko kuom wachno bende. <2Zepa> Kinde mogik ma ne nyalo bedo ni ne en chakruok mar higni mag 90 bang' Kristo, nikech Clement ma ne odak Rumi nowuoyo kuom higni mag 95 kata 96 bang' Kristo. namba ma nigi luor mar jopuonjre. Kendo weche ma yudore e 8:4 kod 10:11 nenore ni nyiso ni pod ne itimo misango ma ne itimo

pile ka pile, ma ne ok en adier bang' ketho Yerusalem kod hekalu mare. (Ne bende paragraf maluwo.)

6. Kama Ondikoe. Jomoko osekawo 13:24 ("Jo Italy omosou") mondo onyis ni jandikno ne ni oko mar piny Italy e kind osiepe ma jo Italy ma ne ooro mos e ot ne oganda moro kamoro e piny Italy -- ma ne dhi miyo Rumi obed kama ne nyalo bedo ni obokeno dhie. To gik ma kamago ok luwo bang'e. Oboke no nyalo nyiso bende ni jandikno ne ni e piny Italy, kendo nondiko ne oganda moro ma ne ni kuonde mamoko kendo ni Jo-Italia ma ne owuoyo kuomgi ne gin jodak ma ne oro mos ne joma somo. Kata kamano, kapo ni Paulo e ma ne ondiko bugno, nyalo bedo ni bugno ne ondikgi kowuok e Rumi bang' kinde matin bang' ka osewethuolo e od ang'ech mokwongo, madirom higa mar 63 bang' Kristo.

7. Bedo gi tudruok. Kata obedo ni ondik ne grup moro mar Jokristo e kinde moro e historia, obokeno nigi tich ma nyaka chieng' ne Jokristo duto -- mar puonjo kendo jiwo -- nikech kido mar dhano ok lokre, kendo masira machal kamano rito Jokristo mag anyuola ka anyuola -- anyuola marwa ok en gima opogore ahinya. Ka omiyo achiel kuom somo ma nigi mwandu mang'eny ahinya e Ndiko Maler, osewachi ni "ong'e buk moro amora mar Muma ma ong'ere chuth gi yie mar piny mangima kaka ma chiwo paro mar Nyasaye kuom wach maber, ma opong' gi gik ma wapuonjore kuom kinde duto." Kendo nengo ni opogore gi kama ondike, ng'at ma nondiko, kata ng'at ma oorone mokwongo, kod ka wanyalo kata ok wanyal ng'eyo wechego nyaka wabed gi mor chuth.

Neno malong'o

1. Nyasaye, bang' wuoyo e kinde mang'eny kendo e yore mang'eny machon gi wuonwa kokalo kuom jonabi, e ndalo mag gikogi nowuoyo kodwa kokalo kuom Wuode -- Jaote maduong' molooyo (ma onyis) -- ma en pimo e kind KINDENO kod KINDENI (vers. 1-2).

2. Wuowi ni (a) Nyasaye noketo mondo obed jaloch mar gik moko duto; (b) kokalo kuome, ne oloso piny (aionas, higni); (c) en ler mar duong' mar Nyasaye kendo ma chal gadier gi Kido mare, (d) kendo ochung' ne gik moko duto kokalo kuom wachne ma nigi teko; (e) bang' ka osetimo ler mar richo [tich mar jadolo], nobet piny e lwet korka achich mar Ruoth Maduong' ma malo [ma nyiso ni en ruoth, ka gipogo loch mar piny gi polo], (f) ka obedo maber ahinya molooyo malaika ma ne owach maler, ne giyudo nying' maber molooyo ma ne odong' e pinyno ([Bang' Jofilipi 2:5-11] kod gik ma onyiso ma iloso e Sura mar 2) (ayat 2b-4).

RIEK: "Wuodi" ma Nyasaye osewuoyo kokalo kuome sani en "Ruoth" (2:4), "Yesu" (2:9). "Jaote kendo Jadolo Maduong' mar yie marwa" (3:1), kod "Kristo" (3:6). Gigi kod ma osewach malo kanyo nyaka ler kaka ndiko dhi nyime.

II. WUODI MADUONG' MOLOYO LAIKE (1:5 - 2:18).

1. Weche ma siro wachno (1:5-14): (a) Nyasaye ne ok owacho ne malaika moro amora ni, "In Wuoda" (v.5); (b) Ka Wuowi nobiro e piny, malaika nomiyo chik ni mondo olamre (v.6); (c) Nyasaye miyo malaika mage bedo roho (ok ring'o), kendo jotich mage (malaika) bedo mach ma wang'o (nyalo bedo ni en e puonj ni Nyasaye en mach ma wang'o, 12:29) (v.7) -- ma, kata obedo

ni gin joma oting'ore malo kendo ma nigi teko, kata kamano gilamo Wuowi (ma nenore ni en gima nyiso); (d) Wuowi miluongo ni Nyasaye, nigi pinyruoth ma nyaka chieng', kendo owiere gi mo mar mor moloyo "jowetene" (maloyo ruodhi mamoko duto, ma miyo obedo "Ruoth mar ruodhi, kendo Ruoth mar ruodhi," Fweny 17:14) (v.8-9); (e) Wuowi ma iluongo ni Ruoth, kendo ne en gi ng'eyo e loso piny gi polo, ma biro lal, biro lokore, to obiro dong' kaka chon kendo higni mage ok bi rumo (v.10-12); (f) Onge malaika ma Nyasaye osewachone, kaka Wuode, "Bed e lweta korachwich" (v.13; ng'i Tich Joote 2:34-36); (g) Malaike duto gin roho matiyo (ok jotelo), ooro mondo otim tich ne jogo ma biro yudo warruok (v.14).

2. Gik ma Oting'o e Wach ma Owachi (2:1-18): (a) Dwaro mar kawo wach ma owachi kokalo kuom Wuode kaka gima duong' moloyo wach ma owachi kokalo kuom malaike (kaka chik mar Musa ne en, Tich Joote 7:53; Jo-Galatia 3:19) (ayat 1-4); (b) Piny mabiro ok osebedo e bwo malaike, to kuom dhano e kido mar Yesu, Wuode, ma nigi ring'o kod remo (ok en mar kido mar malaike, kendo ok mondo okony malaike) mondo onyalo tho ne owetene (dhano, ma ne onyisore ni en owuon), loyo tho, kendo gologi kuomgi, kuom richo maggi (ayat 6-18).

III. WUOD MADUONG' MOLOYO MUSA

(JAOT MAR NYASAYE NE JIN-ISRAEL, KOD RANYICH MAR KRISTO) (3:1 - 4:13)

1. Adier mar Duong' Maduong' (1:1-6): (a) Ne en gi ng'eyo e gero ot mar Nyasaye (Israel), Musa ne ok otimo kamano (s.1-4); (b) Musa ne en jatich ma ja adier e ot mar Nyasaye, to Kristo kaka Wuowi ma ne ochung' ne ot mar Nyasaye -- "wan ot mar ng'ano, ka warito chir marwa kod duong' mar geno marwa nyaka giko" (v.5-6).

2. Jiwo mag chopo gik ma dwarore mondo obed jo Ot mar Nyasaye (3:7 - 4:13); (a) "Kik utim chunywu matek kaka ne otimore e gwenge mag gwenge" (3:7-19); (b) "Wabed gi luoro" mar chopo singruok mar donjo e yweyo mar Nyasaye ne ogandane" (4:1-11) -- nikech ok wanyal wuondo ng'at ma nyaka watimne (ayat 12-13).

IV. WUODI MADUONG' MOLOYO ARONI

(JADOLO MADUONG' MAR JINI ISRAEL, KOD RANYICH MAR KRISTO) (4:14 - 6:20).

1. Gik madongo ma Kristo onego otim (4:14 - 5:14); (a) Ne okalo "e polo," ka en gi nyalo mar chopo ir Nyasaye mapiyo, to onyalo "mulo gi winjo mag jok ma wan-go," nikech ne ose "tembe kaka wan, to kata kamano ne onge richo"; omiyo, onego "wadhi machiegni gi kom mar ng'uono gi chir, mondo wayudi ng'uono, kendo wayudi ng'uono ma konyowa e kinde ma dwarore" (4:14-16); (b) Gik ma ng'ato onego otim mondo obed jandolo maduong' ma okawe kuom dhano (5:1-4); (c) Nyalo mar Kristo ma malo, moriwo nyaka bedo jandolo nyaka chieng' bang' chik mar Melkisedek (5:5-10) -- tek mondo olosi nikech josomo ne osebedo "joma ok winjo maber" (ayat 11-14).

2. Jip ma ochung'ne chal ma ok ng'iyore mar Joma Somo (6:1-20); (a) Weyo chike mokwongo kendo dhi nyime nyaka e bedo malong'o (dongo mar roho) (v.1-3); (b) Mondo ogeng' ng'anjo kod kum mare ma en adier (ayat 4-8); (c) Bedo 'ok joma ng'iyore, to joluwo jogo ma kuom yie kod kinda

(ma ng'iyo, ng'iyo mabor) yudo sing'o mag sing'ono' (ayat 9-12); "ng'ut," kama Yesu kaka jatelo osedonjoe kuomwa, "ka osebedo jadolo maduong' nyaka chieng' kaluwore gi rang'iny mar Melkisedek" (vers.13-20).

V. BEDO MAR JADOLO MAR MELKISEDEK MOPOGORE MAR AARON

(JO-LAVI) TIJODO (7:1-28).

1. Yore ma Melkisedek ne opogore kendo ma nigi teko moloyo (v.1-25); (a) Melkisedek ma ne en ruoth kendo jadolo (en adier kuom Kristo bende, to ok kuom Harun) (s.1-2); (b) Tich mare mar jadolo ok en mar anyuola, kendo nikech onge chakruok mar ndalo kata giko mar ngimane ma ondik, "odong' kaka jadolo kinde duto" kaka nyalo bedo ni, (en adier kuom Kristo bende, to ok kuom Harun) (v.3); (c) Ne en ng'at maduong' moloyo Ibrahim, ne ogwedhe ("ng'at matin ogwed gi ng'at maber"), kendo ne okawo achiel kuom apar kuome, omiyo, ka wawacho ni, Lawi (wuod wuon Ibrahim kendo wuon jodolo mag Israel) nomiyo achiel kuom apar kokalo kuom Ibrahim, nikech ne pod en e ng'ut ng'at ma bang'e (v.0-1).

2. Bedo ma ok oromo chuth mar Jodolo mag Jo-Lawi ma Chik (mar Musa) ne osejudore e bwogi (ayat 11-14): (a) Ne oneno ni dwarore ni obed gi jadolo machielo kaluwore gi rang'iny mar Melkisedek, to ok kaluwore gi rang'iny mar Aron (ayat 11); Ne oneno e loko chik, mondo oyiene jadolo mondo owuok e dhoot mar Juda, ma Musa ne ok owacho gimoro kuom jodolo (v.12-14).

3. Loch mar Jodolo mag Kristo Bang' Chik mar Melkisedek (ayat 15-28): (a) Ok otimre kaluwore gi chik mar chik mar ringruok, to bang' teko mar ngima maonge giko (akatalutou, ma ok nyal kethore) (ayat 15-17); (b) Okelo geno maber moloyo chik ma ne okethore ma ne oket, ma kuome wadhi machiegni gi Nyasaye (ayat 18-19); (c) Ne otim gi kuong'ruok to jodolo mag Jo-Lawi ne ok otimo kamano, kendo Yesu kaka Jadolo ne odoko "jasingo mar singruok maber moloyo" (vers.20-22); (d) Ochiwo tij jadolo ma ok lokore, mondo Jadolo bang' chenro manyien onyalo reso nyaka giko jogo ma sudo machiegni gi Nyasaye kokalo kuome, to jodolo ma Jo-Lawi ne ok nyal, nikech gin giwegi ne ogeng'ogi gi tho mondo kik gidhi nyime (v.23-25); (e) Onyis kendo onyis gi kido mar Kristo owuon maler kendo maongee ng'ukni kod bedo malong'o mar chiwo mare achiel mar richo mag piny (v.26-28).

VI. BEDO MAR TICH MAR WUODHI MAR JADOLO MADUONG'

(GI PICH MOKEW KUOM TICH MAR CHIENG' DUONG' MAR CHOLO) (8:1-18).

1. E Hema ma malo (Ma Polo) (8:1-5).

2. E bwo singruok manyien kendo maber moloyo (8:6-13).

3. Lero matut kuom weche ma osewach malo (9:1-28): (a) Kido kod giko mar singruok mokwongo kod chike mage (9:1-10); (b) Chiwruok maduong' kendo ma tiyo maber e bwo Singruok Manyien (9:11-14); (c) Kristo, to ok Musa, Jaloch mar Singruok Manyien (9:15-22); (d) Kristo owuon, to ok le, misango malong'o e bwo singruok manyien (9:23-28).

4. Adier (Kido) Koro gi Tipo (Kido) Motelo (10:1-18): (a) Yore mag Jo-Lawi (e bwo chik mar Musa) ne nigi mana tipo mar gik mabeyo mabiro, kendo ne ok otiyo chuth (ayat 1-4); (b) Kristo,

chiwruok mogik, ochung' ne adier maduong'ie molooyo ma ne oket chon, kendo chiwruok mare owuon nigi teko chuth (v.5-18).

Abiro. KIDO MOTIMORE GI TIYO MOLUOR GI GIMO MOWACH MOKO(10:19 - 13:17).

1. Jiwo ni mondo udhi machiegni gi Nyasaye kokalo kuom Kristo kendo kik ubed gi yie (10:19-39): (a) Udhi machiegni gi chuny mar adier e yie ma opong' (ayat 19-22); (b) Mako matek ng'eyo yie marwa (v.23); (c) Uparre mondo ubed gi hera kod tije mabeyo, kik uwe chokruok kanyachiel (ayat 24-25); (d) Ka 'watimo richo gi chunywa bang' yudo ng'eyo mar adier,' wabiro yudo kum mar Nyasaye (ayat 26-31); (e) To pare ndalo machon, bang' ka iseyudo ler, kaka ne uneno masira kendo ne uchiwo misango, kendo ine ni kik ilos chudo mari mar chiwo duoko maber molooyo yie mari . mondo odonj e ketho (ayat 32-39).

2. Yie mar Jolweny Mokalo Ma Oting'o Kaka Ranyisi ma Onyalo Luwo (11:1-40); (a) Kido mar yie (s.1-3); (b) Ranyisi mag jogo ma ne odak kapok pi opong'o piny: Abel (ayat 4), Henok (ayat 5-6), Noa (ayat 7), (c) Yie mar Ibrahim, Isaka, Jakobo, Sara, kod Josef (ayat 8-22); (d) Yie mar Musa kod Jo-Israel, bende mar Rahab (ayat 23-31); (e) Ranyisi mamoko mag yie (ayat 32-40).

3. Ranyisi mar Yesu (12:1-3): (a) Ka waguro gi polo mar joneno kaka ma osewach malo kanyo, we mondo waringo gi horuok (hupomones, ng'iyo, ng'iyo) ng'wech ma oket nyimwa (v.1); (b) Tim ka uneno Yesu, jandik (jatelo maduong', jatelo) kendo jalony mar yie marwa, mondo kik uol, ubed gi ng'ol e chunyu (vers.2-3); (c) pek kod tem mag ngima mar Jokristo oket gi ng'wono kaka puonj mar loso kido magwa (v.4-11).

4. Chik ma medore mondo wabed gi kinda (12:12-29); (a) Kaluwore gi gik ma osewach malo (ayat 12-17); (b) BIEN DUONG' KUOM BEDO DUONG' MAR GI GIMO MAR BIRO NE NYASAYE E GOTH SION E JERUSALEM MAR POLO KOKO GI KRISTO GI GIMO MAR BIRO NE NYASAYE E GOTH MAR POLO . (Andiko mar 18-29).

5. Jiwo kuom Tije mag Ngima mar Jokristo (13:1-17); (a) Tije mag oganda -- hera mar owete, rwako welo, paro jogo ma ni e kindgi, keny ma itimo gi luor kod timbe ma ok beyo ma iweyo, bedo thuolo kuom hera mar pesa, bedo gi mor gi gik ma wan-go (vers.1-6); (b) Tije mag dini -- paro jotelo machon (nyalo bedo ni sani osetho) kendo luwo yie margi (nikech Yesu en achiel kinde duto kendo ogeno kuomwa gima ne ogeno kuomgi), weyo bedo gi puonj mopogore opogore kendo ma ng'ato ok ng'eyo, bedo motegno gi ng'uono (kokalo kuom Kristo, kata obedo ni ok okelo ng'uono kuom Kristo, kata obedo ni ok okelo ng'uono kuom Nyasaye) ng'ato ka ng'ato, tim maber kendo ubed gi gik ma un-go, winjo jogo ma nigi loch kuomu (jotelo mag u) -- jotelo ma un-go ma sani (vers.7-17).

Abiriyo. GIKO MAR ONDIKO (13:18-25).

1. Kwayo mar Jandik -- kuom lamo mar josomo, mondo odwokonegi mapiyo (ayat 18-19).
2. Gweth (ayat 20-21).

3. Oboke mag ng'ato ka ng'ato (ayat 22-23): (a) Jiwo mar "ng'ado wach mar jiwo" ma ne jandikno ondiko mana sani (ayat 22); (b) Weche ma nyiso ni "owadwa Timoti osegony," ka jandikno nyiso geno mar nenogi ka gin kode mapiyo (v.23); (c) Kwayo ni josomo mondo omos jotelo maggi, kod jomaler duto -- ma iparo ni en nikech en (v.24a); (d) Joma wuok (apo, wuok, kata wuok) Italy (ma igeno ni gin gi jandik) dwoko mos ne joma somo (v.24b).

4. Mich mar giko (ayat 25).

Malaike - Jotich mageSura mar 1:7 (Owuok e Zaburi 104:4)

Loki:

Zaburi 104:4. "Ma miyo malaike mage bedo roho, jotich mage bedo mach mawang" -- gi "jotich" kaka somo machielo mar "malaike" (NKJ V).

"Ng'ano ma miyo yamo bedo joote mage; liel mag mach bedo jatichne" -- gi "malaike mage bedo yamo" kaka somo machielo mar "yamo bedo joote mage" (Ver mar Amerka).

Jo-Hibrania 1:7: "Kendo kuom malaike, owacho niya: 'Ng'ano ma miyo malaike mage bedo roho Kendo jotich mage bedo mach mawang'" (Volo Manyien).

"Kendo kuom malaike, owacho ni, En ema miyo malaike mage bedo yamo, kendo jatichne bedo mach ma wang'o" (Volo mar Amerka).

Oboke ma ng'ato nyalo ng'eyo kendo/kata ma ogolo paro:

James Macknight, Oboke mag Joote: "Mane omiyo malaike mage obedo gik mag roho, kendo jotichne obedo mach mawang'";

Neil R. Lightfoot, Yesu Kristo Kawuono: "To loko machielo mar dho Hibrania [mar Zaburi 1:4:4 e Ndiko mar Amerka] nyalore ma, kar timo yamo joote mage miyo joote mage (kata angle) bedo yamo. timo gi malaike gimoro amora ma odwaro. Onyalo lokogi obed yamo kata mach ma wang'o. Malaike, e rang'inygi ma malo, gin mana jotich ma gin-go.* Ok gimi chik, giwinjogi."

* Ok gin gi gombo margi giwegi mak mana winjo kata kwedo winjo Nyasaye, kaka en adier kuom Jokristo. To ginyalo timo richo, kendo moko osetimo (2 Petro 2:4; Yuda 6). - CNW

Lero mar Muma mar Cambridge: "Oboke: Zaburi 104:4. Mokwongo en wach ma wuoyo kuom Nyasaye: 'Ng'at ma miyo yamo bedo malaike mage [manyiso ni joote], kendo mach mach bedo jotich mage [jotich]' (CT). piny mar chuech. Gin jotich mag Nyasaye."

Gik ma Tyndale Ogolo e Singruok Manyien: "Lokruok mar dho Hibrania [mar Zaburi 104:4] nyalo bedo ni 'Nyasaye miyo yamo bedo joote mage, kendo mach ma liel bedo jotichne.' LXX, ma luwore gi jandikno nigi wach ni 'Omiyo malaike mage bedo yamo, kendo jotich mage bedo mach ma wang'o.' . . Jomoko osehacho ni kinde mang'eny Nyasaye rwako malaike 'gi gi lewni ma lokore mag gik ma timore,' kendo lokogi kaka yamo kod mach. mach kaka ne gitimo e Got Sinai. Kata kamano, kata obedo ni tijgi en gima duong' nade, kendo kata obedo ni tijegi gin malong'o malong'o, pod gin joote kod jotich mag Nyasaye."

AT Robertson, Piche mag Weche e Singruok Manyien: "Luneman wacho ni dho Hibrania ma kae oloki e yo marach kendo tiende en ni Nyasaye miyo yamo bedo joote mage (ok malaike) kod mach mawang' kaka jotichne.

RIEK: E ranyisi ma iluongo ni ranyisi, pimo ok onyis gi "kaka" kata "kaka," to en adier, kaka e wach ma jandik-zaburi nowacho ni, "Hera mara en rose makwar, makwar," kata e Jo-Hibrania 12:29, "Nyasaye marwa en mach ma wang'o." Kuom wacho adier, Robertson ochung' ne Jo-Hibrania 1:7 kaka wach ma ng'ato nyalo ng'eyogo.

Oboke mar Jalendo: "Teko mar ndikono nitie e yo maler kaka onyiso paro mar Jalo Maduong' Mogik ma malaike ma 'tiyo gi ng'wech mare,' ma ok ol kaka yamo, ma ok ng'iyoyo kaka mach." (E adier, en ranyisi machielo mar ndikono kaka ranyisi.)

Singruok mar Jo-Grik ma Jalony: "Jandik [Jo-Hibrania] oyie gi loko mar LXX [mar Zaburi 104:4] kendo otiyo gi gino mare mar nyiso ni tich ma malaike timo en tiyo ne ji, kendo ni kitgi kod kaka ginenore luwore gi dwaro mar Nyasaye. Mano e paro ma ne Jo-Yahudi nigo sani."

R. Milligan, Oboke ne Jo-Hibrania: "To ang'o ma tiende en wach pneumata e sula mokuongo? Be tiende en roho, kaka e Ndiko marwa mar Ruoth, koso tiende en yamo, kaka jomoko osebedo ka wacho ni? gi paro mar ting'o Wuowi ma pod ni malo moloyo ka ipimo."

"Ka wawacho, omiyo, ni Nyasaye miyo malaike mage bedo motegno kaka yamo kod yamo mager ma ok nyal geng'o, nyalo rwako maber ahinya gi chenro mar Jaote; kendo bende gi ng'eny kod gedo mar sula maluwo ma jotich mag Nyasaye opimre, ok mana gi mach kende, to gi mach ma liel. wach ruach nyalo bedo ni ne otigodo e dho Hibrania [kendo ne en], nyalo bedo ni ne oloke gi dho Grik anemos, kaka e Wuok 10:13, 14:21; mak mana ka otigodo e yo mar ranyisi, kaka e Wuok.15.8, 10, kuom muya mar Nyasaye.

"Omiyo, mathoth moloyo, kaluwore gi gima ondik e iye kod kaka itiyo kode, en wach mar roho kaka omiye e Muma marwa mar dho Ingesa. E Muma duto, wach mar roho kinde mang'eny ochung' e yo ma opogore gi wach mar ring'o; wach mar ringruok itiyogo kaka ranyisi mar gimoro amora ma olony, ma nigi teko matin, ma okethore, kendo manyalo kethore kaka, kuom, kuom, kuom, kuom, kuom, ok nyal kethore. ... Onge yo machielo, omiyo, jandik marwa ne nyalo ting'o malo e yo makare kuom owetene ma Jo-Hibrania mak mana kuom luongogi ni roho 'ma nigi teko moloyo,' kendo ma ogol oko chuth kuom olo duto, chilo, kod ketho mag ringruok."

"Ma bende, winjore maber gi historia mar riekko maler mag polo gi, nyaka kama omiye e Ndiko Maler. Kinde duto ne gitiyo kaka jotich mag Nyasaye (leitourgoi), ma e nyimngi wasiki mag Nyasaye osebedo ka ng'injo kaka wax kata lum e nyim mach mawang'. (Chakruok 1-26);

Wach Mogik:

Jasomo nyalo neno ni Jo-Hibrania 1:7 nyiso chandruok mar loko dhok. Ochung'ne pogruok mantie e kind ndiko mag Muma Manyien mar King James (kod KJV machon) kod Muma mar Amerka, kendo kuom somo mopogore opogore ma ni e bathgi. Kata kamano, en gi tudruok maduong' ahinya gi ka pneumata onego olok ni "roho" kata "yamo".

Ka oloke ni “yamo,” to “yamo” kod “mach” duto nyalo winjore maber e yor ranyisi, kaka kwan maber mar jogo ma loso wechego wacho. Ka iloke ni “roho,” kaka ondik e Ndiko mag King James, “mach” pod nyalo winjore ahinya e yor ranyisi.

Macknight kod Milligan gin e paro achiel, kendo giduto giwinjore gi kaka ne oloko weche ma ne ondik e ndiko mar Ruoth Jakobo kod ndiko mar Ruoth Jakobo Manyien. To Milligan kawo okang’ matek mar ng’ado bura kuom thuolo malach mar siro puonjno, kendo omiyo gima ne jandik-zaburi ni en wach ma nyalo yie.

Mano miyo weche ma ne ondiki e II, I, (c) e ndiko mare mar Jo-Hibrania kaka luwogi: “Nyasaye miyo malaike mage bedo roho (ok ring’o), kendo jotich mage (malaike) bedo mach ma wang’o (nyalo bedo ni Nyasaye en mach ma wang’o, 12:29)” -- ma en, e yor ranyisi.

Piny mabiro Sura mar 2:5, 9

1. JOHIBRANU 2:5: "Nimar ok oketo piny mabiro, ma wawuoyoe, e loch mar malaike."

E ndiko magwa mag dho Ingesa ma pile pile mag Singruok Manyien, nitie weche ang’wen mopogore opogore ma iloko ni “piny” (aion, higni, nyadi 38; ge, piny, kinde 1; kosmos, ma thothne nyiso piny mangima, nyadi 186; kod oikoumene, ma nyiso kinde ma piny nyalo dak kata dak, 14). Gima bang’e en wach ma nyiso “piny” e ndiko ma malo. Oyudore e Singruok Manyien nyadi 15, kendo oloke ni “piny” e Mat; 24:14; Luka 2:1; 4:5; Tich Joote 11:28; 17:6,31; 19:27; 24:5; Rumi 10:18; Jo-Hibrania. 1:6 (ma malo); 2:5; Fweny 3:10; 12:9; 16:14, kendo oloke ni “piny” e Luk. 21:26.

Ka ok oket oko “piny mabiro” ma nyalo bedo ni nitie e ndiko ma malo, weche duto ma iwuoyoe gin pinywa ma sani kata, e yo mar ranyisi, jodak ma iye, kaka inyalo neno ka inono ndiko ka ndiko. To onge winjruok chuth e kind jogo ma loso weche e wi tiend wach mar “piny mabiro” (oikoumen apar ten mellousan, piny mabiro ma ji biro dak e iye, 2:5), ma ok en wach machalre e dho Grik gi “piny mabiro” e 6:5 (mellontos aionos, kinde mabiro). Par gigo maluwogi:

1. Wach mar Muma mar Cambridge: “piny mabiro: piny mar polo, ma e yo moro en wi wach ma oboke duto.”

2. B. W. Johnson, Singruok Manyien mar Ji ma nigi weche ma ondik: “E yo makare, ‘piny ma ji biro dak e kinde mabiro.’ Kinde mar Jo-Yahudi ne iluongo gi Jo-Yahudi ni ‘piny ma kawuono.’ Okang’ ma ne luwo bang’e ne dhi bedo piny mabiro.’ Gima ochung’ne en kuom kinde mabiro mag injili moloyo piny ma nyaka chieng’.”

GIMO MONENO: Kata obedo ni paro ma Johnson ogolo en adier kata ok en adier, paro ma otiyogo mondo ochop e parono ok nyal ng’ado bura. Onyalo bedo ni en adier kata ok en adier ka ochung’ne Mat.12:32, "kata e pinyni, kata e piny mabiro" (ma owach ka Kristo pod ngima kendo kapok kinde Jo-Yahudi orumo. To e Ef. 1:21, ma ne ondik bang’ ka kinde mar Jo-Yahudi oserumo kendo kinde mar injili oseluwo bang’e, “ok mana e pinyni kende, to bende e piny mabiro” (onyiso ni ok en mana e kinde ma sani mar Jokristo e piny, to bende nyaka chieng’.

Kendo Yesu owuon (Marko 10:30; Luka 18:30), kapok kinde Jo-Yahudi orumo, nosingo ne jootene gueth moko “sani e kindeni . . . kendo e piny mabiro ngima mosiko” (ngima e piny kod ngima mosiko e piny mosiko mabiro.

Bende, e Luk.20:34-36 Yesu nowacho niya: “Wuowi mag pinyni (aino touto, kindeni) kendo, kendo imiyogi kenya, to jogo ma owinjore chopo e pinyni (ainou, kindeno), kendo chier kuom joma otho, ok ginyal kendo, kendo ok ginyal kendo. gin kaka malaike, kendo gin nyithind Nyasaye, nikech gin nyithind chier.” En gima ler ni wachni ok nyiso kinde mar Jo-Yahudi kaka “pinyni” kendo kuom kinde mar Jokristo e piny kaka “pinyno.”

Omiyo, ne dhi nenore ni giko mar Johnson, kata obedo ni en adier kata ok en adier, ok ochung’ mowinjore gi gik ma ne ogolo.)

3. Thomas Hewitt, Tyndale: “Jomoko osewinjo tiend piny mabiro, ma en piny mabiro, ni en gi tiende machal gi ma ni e ndiko ma wacho ni, ‘Kata kamano, kaluwore gi sing’o mare, wageno polo manyien kod piny manyien, ma tim makare odak e iye’ (2 Petro,3). kar oikoumene (piny ma odak e iye) ain (higni) itiyogo. nikech bang’ chier, to mano ma ne ochakore e chakruok mar Pinyruodh Kristo, to onge kiawa ni obiro chopo chuth e warruok marwa mogik.’ Tiende moro amora ma itiyogo gi wachno ok oketi e bwo malaike;

4. James Macknight, Oboke mag Joote: “Kinde mar Injili iluongo ni ainos milloutos, kinde mabiro, Jo-Hibrani 6:5, to ok nyalre nyaka chieng’, piny ma ji nyalo dak e iye mabiro. Oikoumene, piny, Luk.2:1, kod kuonde mamoko, kuom ranyisi ma pile, nyiso jodak mag piny, wach mar oikoumene millousan nyalo nyiso maber ahinya jodak mag piny mabiro, ma iluongo [e] Jo-Hibrania 1:14 ‘Jogo ma biro yudo warruok’.”

5. Robert Milligan, Oboke ne Jo-Hibrania: “Piny mabiro (ne olose) ok en piny mabiro (ho aion ho mellon) kaka e Matayo 12:39, kod mamoko, to piny ma nyalo dak e bwo loch kod loch mar Masia (ch.1:6). [omedo ler], jogo ma owar biro dak nyaka chieng’.

GIMO MONENO: Wach ma Milligan nowacho miyo piny ma ji odak e iye rwako piny ma sani kod mabiro (higni) ma biro e bwo loch mar Mesia, kendo nenore ni nitie gik mathoth ma inyalo goyo erokamano ne pinyno.

Kinde biro chopo ma polo mokwongo kod piny mokwongo (piny kod gik ma orumogi ma iluongo ni polo, ma bende iluongo ni polo) biro rumo to ibiro kawo kargi gi polo manyien kod piny manyien kaka gik ma dhi nyime, ma tim makare odak e iye (2 Petro3:12-13; Yerusalem manyien, ma owuok e polo kowuok kuom Nyasaye (Fweny 21:10-11), ma ji ma nyingegi ondiki e buk mar ngima mar Nyarombo odak e iye (Fweny 21:24-27).

Bende, chakre chier mare kendo dhi e polo, Kristo osebedo gi teko duto e polo kod piny (Mat.28:19), kendo obiro locho e piny ariyogo nyaka chop kama wasiki duto oket e bwo tiende (Tich Joote 2:33-35), ma gikone biro bedo tho, kendo bang’ kethruok mare. piny ma sani, obiro chiwo pinyruoth ne Wuonwa, kendo bedo e bwo lochne (1 Kor.15:20-28) -- kata kamano, en gima nenore ni kata obedo ni en jatelo ma locho nyaka chieng’ (nenjo Jo-Hibrania 1:8; Isa.9:6-7; Dhan.2:44; Fweny 2:42-1). Note: Kapo ni onego oket matek ni weche adek mokwongo mag

wehegi ok ng'ad bura nyaka chieng', adier ni Fweny 22:1-5 oting'o nyaka chieng', e kinde ma nitie "kom mar Nyasaye kod mar Nyarombo" -- e "Yerusalem mar polo" (Hibrania 12:22) biro e "piny manyien" (Fweny 2,1:1) piny bedo achiel, kaka ne inyalo wacho.

II. JOHIBRANU 2:9: "(a) To waneno ng'at ma ne oket piny matin moloyo malaike, ma en Yesu, -- (b) nikech thagruok mar tho ma oting'o osimbo mar duong' kod luor, -- (c) mondo kuom ng'uono mar Nyasaye, otem tho kuom ng'ato ka ng'ato."

Gima kamano (ma wuok e ASV) ni machiegni gi loko weche ma ne ondik e dhok mokwongo kaka nyalore, kendo mondo ochung'ne kendo oket ler kuom ndiko mokwongo e yor gramma, wasekelo gik moko adek madongo ma ne en-go gi (a), (b), kod (c) kendo wasepogogi gi ranyisi ma ng'ato nyalo ng'eyo.

Mano miyo nenore maler ni (b) kod (c) nigi tudruok maromre gi (a), kendo ni (b) kata (c) nyalo bedo ma ok otimnegi gik maricho e wi kaka wehego ondiki. Kata kamano, timo kamano ok bi nyiso ni jondiko duto ne dwaro loso ji. Bende, bedo maler ni (b) owinjore ahinya gi paro ma ng'ato paro gi ndiko mar 8 motelo, kendo (c) tudruok machiegni ahinya gi ndiko mar 10-18 maluwo; kendo mano nyalo bedo ni e momiyo kaka ne ondik wehego opogore gi kaka ne otimore.

Oboke mopogore opogore osetemo bero tudruok mar paro kuom loso weche mopogore opogore, moko kuomgi e yo maduong' moloyo mamoko -- to ok ma ok okethore nyaka e okang' moro tudruok ma adier mag paro ma wasewuoyo kuomgi sani. Gichiwo ranyisi maluwoji, ka gimedo ng'ado weche ma ng'ato nyalo ng'eyo, kendo jasomo biro ng'ado bura ka be gikelo berruok maduong' ne en, kendo ni gin gik ma ng'ato nyalo timo maber nade.

NIV: "to waneno Yesu ma ne otim piny matin moloyo malaike, sani osewang'o osimbo mar duong' kod luor nikech ne otho, mondo kuom ng'uono mar Nyasaye, otem tho kuom ji duto."

NAB: "To waneno ka Yesu oting'o osimbo mar duong' kod luor nikech ne otho: Yesu, ma ne olosi piny moloyo malaike kuom thuolo matin, mondo kuom dwaro mar Nyasaye ma jaber, otem tho nikech dhano duto."

Barklay: "Gima waneno en Yesu. Kuom kinde machuok, ne olose piny moloyo malaike. To sani waneno ka oting'o osimbo mar duong' kod luor, nikech tho ma ne oneno, nikech ne en dwaro mar Nyasaye ma ng'wono mondo Yesu oyud tho kuom ji duto."

Pilips: "Gima waneno gadier en Yesu, bang' ka osetimne piny kuom thuolo matin moloyo malaike (kendo omiyo obedo e bwo lit kod tho), mondo, kuom ng'uono mar Nyasaye, otem tho kuom ng'ato ka ng'ato, ma sani oting'o osimbo mar duong' kod luor." (Phillips timo tich maber mar loso kendo kaluwore gi kaka gik moko timore, to kuom timo kamano, omiyo tudruok ma kare mar paro ma osewuoye malo kanyo ok nen maber.)

Wach ... Pogo Roho kod Roho
Sura mar 4:12-13

Nimar wach Nyasaye ngima, kendo nigi teko, kendo mabith moloyo ligangla moro amora ma nigi bathe ariyo, kendo ma ng'ado nyaka opogo chuny kod roho, gi ng'ut kod ng'ut, kendo mapiyo mar ng'eyo paro kod gombo mag chuny. wang' ng'at ma nyaka watimne gik moko."

Ayanga ma kamago gin giko mar jipo mapiyo ne Jokristo, e bwo loch mar Kristo, mondo kik gitim richo ma ne Israel otimo e bwo loch mar Musa, kendo kuom kwedo winjo wach Nyasaye, ne giketho geno kod singruok mar donjo e piny Kanaan gi yueyo mare kuom tuech mag Misri kod pek ma ne gin-go e gwenge ma ne gin-go kaka yueyo ma ne gin-go e piny Kanaan duto. nyithind Nyasaye ma nigi yie -- ma Sabato ma ne omi Israel mar ringruok juma ka juma bende ne en ranyisi margi.

Verse 12 wuoyo kuom kaka wach Nyasaye nyalo mulo chunywa ka wayiene mondo odonjre kendo otiyo maber. Verse 13 lero tich maromre mar ng'et Nyasaye owuon kuomwa wawegi -- ma owinjore obed gino matek ma jiwowa mar yie mondo wachne omak teko e ngima marwa.

1. "Wach Nyasaye." Kae, wachno nyiso maler ni wach Nyasaye ne owach kokalo kuom jonabi (1:1). Malaike (2:2), kod Wuode (1:2); To wach ma chakruok mar "nimar" miyo tiyo kode makende bedo gi tudruok gi "yueyo mar Sabato ne oganda Nyasaye" (4:4), kendo ahinya ahinya kuom ng'at ma nyalo donjoe kata ma ok nyal donjoe, kaka ne owach kokalo kuom Musa (3:5) kod Daudi (4:7) kendo kae kokalo kuom jaloch mar Kristo ma ne omiye roho, jandik barua ne Jo-Hibrania (1:1), jomoko ma ne ochung'ne bende (ne 4:1-2, 11).

2. "Odak, kendo otiyo." Mano nyiso ni wach Nyasaye tiyo kendo omako kendo tiyo -- kaka sani e bwo Kristo kendo kokalo kuom Kristo kaka kinde mokalo -- kendo e yore moko kata kamano moloyo (nen 2:1-4; 10:26-31).

Kristo e jaloch mar singruok maber moloyo, ma nigi sing'o mabeyo moloyo, moloyo singruok machon gi Israel mar ringruok, ma Musa ne en jaloch mare (8:6). Ka Nyasaye ne omiyo Israel mar ringruok odiechieng' mar abiriyo, odiechieng' mare mar yueyo kuom chuech, kaka Sabato ma juma ka juma, ne en "tipo" mar gimoro maber ma ne dhi biro kokalo kuom Kristo (Kol.2:16;

Sabato ma juma ka juma ok en gima owinjore gi Jokristo -- nikech singruok ma ne dwaro ni otimre ne okethore bang' tho mar Kristo ("Ogolo mokwongo, mondo oket mar ariyo," 10:9), kendo singruok mar Sabato ma juma ka juma ne ok ondiki e bwo singruok manyien ma Kristo ema loso.

Kaka osewach chon, ne en "tipo" mar gimoro maber mabiro kokalo kuom Kristo -- tipo mar yueyo mar Sabato ma odong' ne oganda Nyasaye (4:6) -- yueyo maber ne joyie mag Israel mar ringruok e kinde mokalo kaachiel gi Israel mar roho mar ndalogi mag giko. Obiro donjo e kinde ma wayueyoe kuom tijewa e piny kaka Nyasaye noyueyo kuom tichne mar chuech polo kod piny kod jodak ma iye (Hibrania 4:9-11; ng'i Fweny 14:13).

Kendo en mar jogo ma "winjo" wach Nyasaye "ma ngima, kendo ma tiyo" mar kinde duto mag piny, to ok en mar jogo "ma ok winj kinde moro amora."

3. "Omager moloyo ligangla moro amora ma nigi bathe ariyo" -- en kit ligangla ma donjo ahinya e chuny ng'ato. E Ef. 6:17, wach Nyasaye iluongo ni "ligangla mar Roho," ma itiyogo e lweny mar

roho. Kata kamano, wach Nyasaye ipare kae, e tudruok gi nyalo mare mar donjo kendo keto e wang' ng'ato ka ng'ato bedo ma iye.

4. "Otuomo nyaka e pogruok mar chuny kod roho, e kind ng'ut kod ng'ut."

"Roho" kod "roho" kinde mang'eny itiyogo kaka ng'at ma iye" gi "ng'at ma oko" (2 Kor.4:16). To ka gipogore gi nyawadgi, "chuny" (psuche) nigi ranyisi mar ngima mar del ma dhano ni godo maromre gi chuech le, to "roho" (pneuma) nyiso kidienyno mar dhano mochuech e kido mar Nyasaye, ma miyo dhano chalre gi Nyasaye e yoo ma lee ok chalre go.

"Joints" gin thothne kama choke ochung' motegno kendo oriwre kanyachiel mondo omi ng'ato obed mayot wuotho e tudruok gi ng'ato ka ng'ato. Kendo "ng'ut" ne otigodo e yo manyiso matut mar chuny, kaka ne otimo gi Euripides e senchari mar 5 kapok Kristo obiro, e bugno mar Hippolytus 225, "mar keto osiep ma kati, to ok mar chuny mar chuny" (Vincent, Somo mag Weche e Singruok Manyien).

Omiyo, wach ma malo en ranyisi mar ranyisi mar ng'ato ma iye, ma wach Nyasaye odonjoe kendo fuoni mage oyaw kaka ne en, mar ng'iyore owuon -- ok ni opogo "chuny" gi "roho" kata "jok" ma nyiso "ng'ut" -- to ni odonjo e "gik ma opogore" gi duto.

5. "Mapiyo ng'eyo paro kod gombo mag chuny." Mano medo nyiso kendo nyiso tiend gik ma osewach malo kanyo, mak mana ni "ng'eyo mapiyo" ok nen ni otimo tim makare ne wach ma itiyogo gi dhok, kritikos, e ndiko mar dho Grik, ma tiende en ng'at ma nigi riekto kata ma nyalo ng'eyo kata ng'ado bura. (Wach marwa mar dho Ingresa ma wacho ni "kritik" wuok kuom wachno.)

"Wachno dhi nyime gi paro mar pogo. Kochakre e krinein nyaka pogo kata pogo, ma ng'ado bura e puonj mar jatend bura, tiende ma pile pile e NT, bura ma oriwo ng'ado kendo nono gik ma nyiso adier. E kritikos paro mag pogruok kod bura riwre." (Vincent, Somo mag Weche.) Ka ng'ato yudo thuolo mowinjore mar timo tich e chuny dhano, wach Nyasaye nyiso ng'ato owuon kido ok mana mar timne kende to bende mar "paro kod gombo mag chuny" -- chuny mare owuon.

"Kaachiel gi mano, wachni (kai), tich ma iye mar wachno yudo ng'at ma chal kode e ng'iyoy, penjo ma ok nyal geng' mar Nyasaye owuon ma nyaka watim kode" (Marcus Dodds, e ler mare kuom "Jo-Hibrania" e Singruok mar Jo-Grik mar Ja-Grik). Gima medoreno owach e ndiko maluwo, kaka luwogi:

6. "13. Kendo onge chuech ma ok nenre e wang'e: TO GIMO DUTO EN GI GI GI GI NG'AT GI NG'AT MA NYALO TIMO GI GIMO" -- kata ng'at ma nyaka wagoye dwoko.

Omiyo, e kind gik moko duto, Nyasaye ong'eyo kata kaka wawinjo e chunywa kod kaka waparo kuom WACHE, kata ka wanyalo ritogi e kich ne jowetewa mang'eny kata ne ji duto. Kendo mae owinjore obed gino ma nigi TEKMO ahinya mar yie gi mor mondo omak TEKMO MOPOGORE e ngima marwa, mondo kik wabed gi geno mar yueyo mar Sabato ma ne osingo ne nyithind Nyasaye duto ma LUON bang' ka tijewa kod ngimawa e piny oserumo.

Chik mar Batiso

"Batiso nikech Joma Otho" Sura 6:2.

Mae en mar wuoyo kuom penjo ma ne openj ni Sura mar 6:2 ne ochan mondo oriw "batiso mar joma otho" (1 Kor.15:29). Kata obedo ni nyalo bedo ni ne ok ochan mondo otim kamano, ok en gima ok owinjore mondo wawuo kuom wachno e wi wachno.

Nikech v.30 kelo wach machielo ma chal gi ma kamano (ma dhi nyime nyaka v.32), kata ka ok kamano, kaka jomoko paro, nyalo kata bedo achiel kuom wach machalre, wabiro chiwo weche ariyogo kanyachiel, kata obedo ni wabiro keto pachwa mang'eny kuom v.29.

Ndiko mag Ndiko (ASV)

29 Ka ok kamano, ang'o ma jogo ma obatiso nikech joma otho biro timo? Ka joma otho ok chier kata matin, to ang'o momiyu gibatisogi? 30 Ang'o momiyu wan bende wachung' e masira seche duto?

Mae e gima iluongo ni ng'ado bura ad hominem -- ma en, ne ng'atno -- ma nyiso, e kesni, bedo ma ok owinjore e kind tim kod adier ka onge chier mar joma otho.

Omiyo bedo maler (1) ni ji moko kamoro, ka ok en e Korinto (kama ne dhi bedo ni chiegni ni nyaka obed ni ng'ato nyalo ng'ado bura ma nyalo konyo e lweny gi ketho kuno), ne "ibatisogi nikech joma otho," kata obedo ni mano nyiso ang'o; (2) ni jandikno ne okawo kaka gima ok owinjore ni joma somo wechego ong'eyo adierano; kendo (3) ni ne ok en tim ma ji duto timo, nikech joma ne timo kamano ne oketgi kaka "gin", ma nenore ni bende ogolo jandik-zaburi oko. Kata kamano (4) onge kum ma onyis, ma nenore ni en gima lich matin ka ne en gima ok kare, kendo moloyo ka ne nitie weche ma ne otimore e Korinto nikech gino maduong' ma ne ondiki e Obokeno ne en loso gik ma ne ok odhi kare e wi tim makare, roho, kod puonj ma ne ni e kanisa kuno.

Kata obedo ni joma ne osomo Paulo mokwongo ne dhi winjo tiend gik ma ne otimore e kinde mokalo ma ne omiyo ogolo wachno ka onge ng'at ma nomedo ng'eyo mathoth kuome, wan sani ok wan gi berno. Kendo bedo maonge kode, kaachiel gi nyalo mar loko wach ma iloko ni "ni" e wach ma ni "ni joma otho," osekelo paro ma chiegni ni onge giko (e kind higni 30 gi 40), moko gin ma nenore maler ni gin miriambo, moko gin ma chiegni ni nyalo siko, to onge kata ma nyalo ng'ado bura chuth.

Omiyo gima ber ma wanyalo timo nenore ni en (1) ng'eyo ma nyalo konyowa ahinya mondo wang'e, gi paro moro amora ma nenore ni owinjore, kendo kamano bende (2) kelo paro kuom kaka itiyo gi wach mar dho Grik ma huper, ma bende iloko ni hyper, kendo iloko ni "nikech" e wach ma wacho ni "batiso ne joma otho timo e yo ma opogore" -- ma wabiro timo.

E puonj mare ma adier, huper tiende en gik ma ni e wi kata ma malo kata ma okadho. To e Singruok Manyien, kendo kamano bende e LXX, yudore mana e yo ma ok en mar adier.

Hupere Singruok Manyien

Huperen gi weche 160 ma yudore e Singruok Manyien. E 134 kuom wehego, yudore gi weche ma ni e kido mar ng'ato, moriwo nyaka ndiko marwa; kendo e 104 oloke ni "nimar" e KJV; e 12, "mar"; e 8, 'nikech" (ng'ato) nikech"; e 3, "e lo (ng'ato); e 2, "e kar (ng'ato)"; e 5, mopogore opogore -- achiel ka achiel kuom gik maluwoji: "e lo (ng'ato) (Mk.9:40); "e wi" (Rumi 9:27); "e yo" (2 Kor.7:7); "e loch mar" (Fil. 1:29a); "kuom" (2 Tes.2:1).

Hupergi kes mar ketho timore nyadi 20, ma iloke ni "ma malo" nyadi 12; "mokalo," nyadi 3; "mokalo," nyadi 2; "ma okadho," dichiel (2 Kor.8:3); "ne" dichiel (2 Kor.12:13); "okalo," dichiel (Ef.1:22).

Huperkaka adverb timore nyadi 6, iloke ni "madongo ahinya" nyadi 2; "thoth," dichiel (2 Kor.11:23); "mathoth ahinya," dichiel (Ef.3:20b); "mathoth," dichiel (1 Tes.3:10); "maduong' ahinya," dichiel (1 Tes.5:13).

Hupergi nying' ma ng'ato nyalo ng'eyogo, kaka Arndt kod Gingrich ne olero, Buk mar Singruok Manyien mar Jo-Grik kod Ingesa kod Buge Mamoko mag Jokristo Mokwongo: (a). nikech, e lo, nikech ng'ato kata gimoro: (b). Ka en gi genitive mar gino, mondo otim gimoro amora ma ni e bwo paro kuome; (c). E kar, kar, e nying'. (Seche moko wachni riwre gi e lo, nikech.); (d). Mondo onyis GIMO MOTIMORE kata GIMO MOTIMORE,* nikech, nikech, nikech; (e). ng'ato nyalo ng'eyo ni ng'ato nyalo bedo gi ng'eyo (Fil.2:13); (f). Kuom, kuom (kuom marom gi peri, kendo ma pile ka pile lokore e MSS).

Hupergi wach ma ng'ado bura: e puonj mar ng'ado bura moloyo, ng'ado bura, ng'ado bura, ng'ado bura, ng'ado bura.

Huperkaka ranyisi: mathoth (2 Kor.11:23). (Neno loko ma ni e wi wachno.)

* Thayer bende nowacho niya: "4. Mar GIMO MOKELO kata MOKELO; nikech, nikech, ng'ato kata gimoro."

Tiende Moyier

1. Batiso mar Joma Ochung' e Lo Joma Otho. "Lero kende ma nyalo yie en ni ne nitie e kind Jokristo moko ma ne ni Korinto tim mar batiso Jakristo mangima e kar ng'at moro ma ne olokore ma ne osetho kapok omiye sakramentno. Jo-Cerintho [Cerinthus ne odongo maber e higa mar 100 bang' Kristo]. ng'at motho, ne gipando ng'at moro mangima e bwo otanda mar ng'at motho ma ne giwuoyo kode, to ng'at machielo nodwoko e kar ng'atno, kendo omiyo ne gibatiso "ng'at mangima ne ng'at motho." Bende St. Jo-Korinto, ma ne owuoyogo mapiyo, kowuok kuom jogo ma ne okawo timno. jogo ma ne olokore, ma ne osebedo ka timo gimoro ma chal gi mano e yie margi giwegi. (Oboke mar Ellicott kuom Muma duto, e giko mar higni mag 1900 bang' Kristo)

"Ka joma otho ok chier kata matin, to jogo ma obatiso nikech joma otho biro timo ang'o?" (ver.29) -- penjo ma onge kiawa ni Jo-Korinto ne owinjo tekone chuth, to ma ne olalo kuomwa nikech ok wang'eyo tiend wachno .

"Kata kamano, tiende maler mar wehego nenore ni nyiso batiso mar ng'ato, ma osiep ma ngima ne yudo batiso kaka ranyisi mar ng'at mane osetho ma ok obatiso. . . Eka, kaka sani, kinde moko ne timore ni e kinde ma tho chiegni, paro mag Jokristo ma ne ok oyie ne nyalo bedo matek ne yie . ne omiye tho ne ng'ado ng'at ma ne odwaro tho. ng'at motho ne yudo horuok kuom batiso ma ne otimne ng'at moro ma ne oyie gi yie mar ng'at motho nodwoko e loye kendo ne obatiso e loye." (W. Robertson Nicoll, jalony, Muma mar Jalero, chakruok mar higni mag 20 bang' Kristo)

RIEK: Kata obedo ni wehego nyalo yie, nitie paro mang'eny ma oting'o e weche ma osewach malo kanyo. Maloyo ok ong'ere ka bang'e ne odongo kowuok e ndiko mare, kaka ji mang'eny ne oyie. Kaka wach mar "ni" (huper) nyalo lokore, ok ogeng' kata matin nyalo mar dhok kata nyalo mar batiso mar proxy.

2. Batiso mar Joma Olokore Ma Ngima mondo Bed Kanyakla gi Kristo. "Jomoko winjo tiend Jawar marwa owuon. Ang'o momiyo ji ibatiso e nying Jawar mosetho, Jawar ma pod odong' e kind joma otho, ka joma otho ok chier? To en, ayie, ranyisi ma ok ng'iyore ahinya ni hoi nekron nyiso ng'at motho mokalo achiel; ok en puonj machielo ma wehego nigo." (Oboke mar Mathayo Henry, nus mokwongo mar higni mag 1800 bang' Kristo)

RIEK: Wach ma malo, ma Mathayo Henry nowuoyoe kendo oloke ni "joma otho," en wach mathoth, to ok achiel, e ndiko mar dho Grik, ma owacho ni miyo ok nyalre ahinya ni owuoyo kuom Kristo -- kendo en adier ni en gima kare.

3. Batiso mar Joma Olokore Ma Ngima mondo Bed Kanyakla gi Kristo kod Jokristo Mosetho. "Ka joma otho ok chier, to ang'o momiyo jogo ma oselokore iketo e batiso nikechi, kata nikech gin? Rumi 6:3-11 miyo tiende Paulo e ndiko ni bedo maler ahinya. Joma otho gin oganda ma Kristo en wigi kendo gin olembe mokwongo mag chier. geno ni wabiro chier kanyakla gi klasno kokalo kuom teko mar Kristo (Rumi 6:5). ng'ado bura e wi batiso miyo ndiko ni bedo marach ahinya. osiepe ma ne otho ma ok obatiso bang' kinde malach bang' ka Paulo nondiko, ng'eyo marach ma kamano kuom ndiko ni ne omiyo jolup Marcion kod Cerinthus duto otimo batiso ma kamano mar ng'ato ka ng'ato, to timno nodongo ka owuok kuom weche ma Paulo nowacho, kar ni weche ma ne owacho ne oluong' gi timno." (McGarvey gi Pendleton, Jo-Tesalonika, Jo-Korinto, Jo-Galatia, kod Jo-Rumi, ma ne ogo e higa mar 1916 to ne ogoye kokalo e Jo-Rumi 8 kapok tarik 16 dwe mar Julaini higa mar 1908 ochopo.

RIEK: Rumi 6:3-11 wuoyo ga kuom bedo marwa e batiso "ka oriwre gi (Kristo) e chal mar thone" kendo "biro bedo e rang'iny mar chier mare." To ok owach Jokristo mosetho, ma ne dhi bedo "gin" kata "gin" (ng'at mar adek) -- mana "wan" kata "marwa" (ng'at mokwongo, ma rwako ji duto ma "obatisire e Kristo") kod "en," "mare," kata "Kristo" (ng'at mar adek, ok joma otho bende ma ni e Kristo -- ma ok wanyal wuoyo kuomgi kaka tudruok gi Kristo -- Jo-Rumi). Ka en kamano, en gima tek neno kaka ndiko mar Jo-Rumi miyo "owinjore ahinya" tiende mar "batiso nikech joma otho" e 1 Kor.15:29-30, kama Paulo wuoyoe kuom "wan" (en owuon kod jomoko ma ni e kidienyne) kaka mopogore gi "gin" ma gin "batiso nikech joma otho" mamoko. Omiyo nenore ni otimo ni ok "obatisi ne joma otho" e puonj mar ndiko mogik, to, kaluwore gi McGarvey kod Pendleton, ne obatisi kamano - ma en wach ma ng'ato ok nyal ng'ado bura.

4. Batiso mar Joma Olokore gi Gino mar Chier mar Joma Otho. "Jo-Grik ma ne ogolo weche ne okawo ni en wach mar joma otho (huper e puonj mar peri kaka e 2 Kor.1:6) nikech batiso en liel kod chier (Rumi 6:2-6)." (Robertson, Pichni mag Weche e Singruok Manyien, higa mar 1931.)

"Jo-Grik ma ne ndiko wechego ne okawo weche ma wacho ni joma otho kaka chier mar joma otho, kendo batiso ne gin ranyisi mar yie e puonj mar chier." (Vincent, Nonro mag Weche e Sigana Manyien, Higa 1890.)

NOTE: Ka kuom "joma otho" Paulo ne dwaro wacho ni "chier mar joma otho," ang'o momiyono onenore ni oweyore gi jogo ma oyie kamano -- kowacho ni "gin ang'o ma gibiro timo" ma obatiso nikech joma otho?" kar wacho ni "wabiro timo ang'o?"

5. Batiso mar Jogo ma Olokore gi Geno mar Chier mar Joma Otho. "Dwaro, ng'eny, kod tudruok biro yie gi tiende achiel kende - Ka joma otho ok chier, ang'o ma jogo ma obatiso gi geno mar chier biro timo?

"Kaluwore gi thogi, gibatiso mondo gibed maber bang' tho. Ka ok gichier kuom joma otho, ang'o momiyono gibatiso mondo gibed gi nyalo mar chier?"

"[Onge kiawa ni wachno en kuom timo moro ma ji timo ka gin gi geno mar yudo ber e kinde mabiro negi giwegi (omedo keto ler), ma ne dhi lal ka joma otho ok chier. Kendo paro ma ochiw kae winjore gi wachno kendo owinjore gi gik ma ne otimore. ne obatiso, notimo kamano, kendo ne owacho ni jaote ni, 'Wan joma ngima kinde duto wachiwre e tho nikech Yesu;' (2 Kor.4:11.) Koro tiende en niya: Ang'o mabiro timore ne jogo ma bang' batiso timo kamano ka ging'eyo ni mano nyalo nyiso ni gin gi ratiro mar tho, ka joma otho ok chier?]" (Lipscomb kod Shepherd, 1 Jokorintho, 1935).

NOTE: Mae en wach ma chal gi No.4 ma malo, to gin weche ma ng'ato nyalo ng'eyo maber moloyo. Paragraf ariyo mokwongo gin mag David Lipscomb, to paragraf mantie e braketa gin mag J. W. Shepherd. Kata obedo ni gima Lipscomb wacho en gima nyiso maber jogo duto ma oselokore kendo ma paro maber, kendo gima Shepherd wacho en gima nyiso maber moloyo, kendo onge kiawa ni en gima owinjore, kuom thoth jogo duto ma oselokore ma ong'eyo ni gibiro keto ngimagi e rieko kuom batiso e Kristo, mano e iye owuon ok en ranyisi ni en gima Paulo dwaro. Kendo ok oneno ni en kamano, nikech nenore ni oketore oko mar jogo ma ne en-go e paro kendo ma ne olero.

6. Batiso mar Jokristo Manyasani Mondo Okaw Kar Jokristo Ma Otho Machiegni. "Ka ok kamano, ka ne [chier mar joma otho] ok en kamano, ang'o ma onego gitim jogo ma obatiso kaka ranyisi mar rwako yie mar Jokristo e ot mar joma otho, ma pok otho e yo mar Kristo, to pod ochung'negi gi ng'eny jogo ma oselokore manyien, ma mapiyo piyo chiwore mondo gipong' kargi mar jolweny e ot mar jolweny mag jolwenygi. Jowetena, ma osebedo ka onegi e wang'gi? timo gik moko gi paro motegno kendo ma locho kuom chik maduong'ni kod geno ma nigi duong'ni? (Oboke mar Jodak, Oboke mar 15, higa mar 1845.)

RIEK: Wach huper nyalo nyalo rwako ler ma kamano, kaluwore gi dhok. To onge gik ma nyiso ni nitie gik machon ma ne wanyalo siro kaka wach ma ne otimore e Korinto e kinde kata kapok kinde

mar 1 Jo-Korinto ochopo, kata kamoro amora ma ne otimre e yo maduong' kamano nyaka bang'e, ka ne owach ni remb jogo ma ne otho nikech yie ne en "koth mar pinyruoth."

Kata kamano, Paulo timo wach mar ng'ato ka ng'ato ka owuoyo kuome owuon kaka osewach malo kanyo -- to nenore ni ok en nikech dwaro mar keto en owuon e kind jogo ma ne owuoyo kuomgi ni "ne gibatiso nikech joma otho," kaka nenore ni owach malo kanyo -- nikech ne owuoyo kuomgi kaka "gin" kar wacho ni "wan."

Kata kamano, nikech kaka tijne ne chalo, en owuon ne en e arita mar tho pile ka pile. Bang'e, e 2 Kor.1:8-11, kendo kendo e 11:23-33, onyiso gik ma ne nyalo kelo luoro kod masira ma ne oyudo. Buku mar Tich Joote bende nyiso weche mang'eny ma kamago (9:22-25, 28-30); 14:19-20; 19:23-41; 21:27-36) -- kod tho mar adier mar Stefano (7:54-60) kod mar jaote Jakobo (12:1-2) -- to onge tho mar adier ma ne otimre nyaka sani, kendo onge kata achiel ma ne ondiki e wi Korinto.

7. Batiso Nikech Joma Ok Odak Kendo. "Paulo wuoyo kuom gima ng'ato nyalo ng'eyo, adier ni en gima pile, ni tho mar Jokristo miyo jogo ma pod ngima oloko chunyi, ma e okang' mokwongo 'nikech joma otho' (joma otho ma ohero), kendo gi geno mar dokruok kendo, gilokore ir Kristo -- kaka ranyisi, ka min ma dhi tho oloyo wuode 'Me, he'! Gik ma kamago, kod gik ma kelo ber kinde ka kinde, miyo neno motegno kendo ma mulo chuny mar yie e wi chier, ranyisi moko ma osetimore machiegni mag kit ng'atno nyalo bedo ni ne omiyo ng'ato paro ni jogo ma oselokore gin jogo ma "batiso ne joma otho," nikech batiso keto ranyisi kuom jayie manyienno kendo miyo ngimane duto mar Jokristo bedo gi ngima maber e kinde mabiro. ng'wono, ma oriwre gi hera mar joot kod osiep, ne en achiel kuom gik ma ne nigiteko ahinya e lando din ma Jokristo. ... Geno ma batisogi ochung'ne biro bedo ma onge chier, biro kethogi (Rumi 5:5)." (G. G. Findlay, Singruok mar Jo-Grik ma ne ondiko e chakruok mar higni mag 20 AD)

NOTE: Mano winjore ahinya gi achiel kuom ler mag huper gi wach ma ng'ato nyalo ng'eyogo -- ma en, "nyiso gik ma kelo gik moko kata gik ma kelo gik moko nikech, nikech, nikech" (Arndt & Gingrich); "mar gik ma kelo kata ma kelo gik moko; nikech, nikech, ng'ato kata gimoro moro amora" (Thayer).

E weche mang'eny mag lokore kendo batiso e Kristo, ng'at machielo kata ji mamoko osebedo gi gino maduong' ma kelo ng'iyo kendo ma mulo chuny. Kendo e weche moko ng'at kata ji ma owachno osetho kapok batiso owuon otimore. E yo ma kamano, ka ok ing'eyo ni wechego nyalo bedo ang'o, ng'at ma oselokore osebatiso e yo madier ahinya nikech, kata nikech, ng'atno kata jigo. Kata ka mano e ma ne Paulo dwaro wacho kata ok, ok wanyal ng'eyo gadier. To ne nyalo bedo maber ahinya -- ma jandikni ok nyal wacho gi adier marom gi puonj moro amora ma ong'eyo.

Kar tieko

Kapo ni bedo "batiso mar joma otho" ne obiro e kind gik ma ne oket mar "puonj mar batiso" ma owach e Jo-Hibrania 6:2, en adier ni ne ok oriwo yie gi batiso mar ng'at ma otho kata ma ng'ato otho, kaka ne itimo gi moko kuom riwruoge ma ok adier e higni mag Jokristo machon kod Jo-Mormon mag ndalogi e kindegi. Nikech ndiko nyiso maler ni ng'ato ka ng'ato biro ng'adne bura kendo yudo duoko kaluwore gi tije (Mat.16:27; Fweny 2:23; 20:12, 13;

Altar kata Jarit?

Sura mar 9:4.

Oboke mar Jo-Hibrania 9:4 wuoyo kuom Kamaler Mogik ni “ma nigi adhura mar mula mar odok” kaachiel gi sanduku mar singruok” kod gik mamoko, to e bath oboke, ondik ni, “Kata, gino ma owang’o odok.” timo ndiko mag Muma Manyien mar King James, moriwo nyaka Muma Manyien mar King James Kendo mano nyiso ni nitie chandruok moro e wi ndiko kod/kata loko ma en gimaber mondo wang’e, kata waparo ni wan kata jomoko nigi yo mar tieko chandruokno kata ooyo.

Chandruok ma owach

(1) Onge kama owuoyoe kuom "altar mar odok" e Kama Maler, kaka opogore gi Kama Maler Mogik, e ndiko mar Jo-Hibrania ma oyiego e ndiko mag Singruok Manyien, to en gima ng’eny ahinya e ndiko mar Singruok Machon. (2) Kamano bende onge kama owach e ndiko mar Singruok Machon mar "giwang' mar mula" kata e Kamaler kata e Kama Maler Mogik mar Hema, kaka e ndiko mar Jo-Hibrania mar Buk mar Ruoth Jakobo -- kata obedo ni giwang' ne itiyogo mar wang'o gik ma jadolo maduong' "e iye ---2) kama Maler Mogik, ma ne odonjoe dichiel e higa.

Mana kaka Macknight, e barupe mage mag Joote, wacho niya: “Jaote nyalo bedo ni [omedo ler, nikech kamano bende ok en] nopuonjore kuom jodolo, ni gino ma ne jadolo maduong’ tiyogo e odiechieng’ mar ng’uono ne en mar mula, kendo ni ne oweyo e hema ma iye, ma ne en machiegni gi 12,000. ka oketo lwete e bwo lewni, ne nyalo golo oko mondo opong’e gi makaa mawang’, kapok odonjo e kama maler moloyo mondo owang’ odok, kaluware gi kaka ne omiye, Jo-Lawi.16:12,13.”

To, ka en kamano (kata ka onge gik ma nyiso ni mano en adier e ndiko), pod nitie adier maler ni onge "altar mar odok" ma owach e Jo-Hibrania ni ni e Kama Maler, kaka e ndiko mar Singruok Machon, kendo onge owach e ndiko mar Singruok Machon ni adhura ma kamano ni e Kama Maler Mogik. Kendo pod odong’ mondo wamany ler mayot moloyo ma lero gik mang’eny e yo ma nyalo morowa ahinya. Omiyo, wachako gi weche ma winjore mag Singruok Machon kendo bang’e watiyo yorwa kowuok kuno.

Ndiko mag Singruok Machon ma owinjore

1. Wuok 25-27; 30:1-21 (medo), Chike mag Loso kendo Tiyo gi Hema mar Romo kod Gik Motudore kod Od Romo: (a) Kamaler kata Hema mar Romo (25:1-9); (b) Sanduku, ma ne oketo neno e iye (25:10-16); (c) Kombe mag ng’uono ma nigi tipo mag kerubim e wiye, ma ne iketo e wi sanduku (25:17-22); (d) Mesa mar mkate ma nyiso (25:23-30); (e) Gima oting’o taya, gi taya mage (25:31-40); (f) Gik ma itiyogo e umo hema mar lamo (26:1-14); (g) Boche, ma ne oumo gi mula, ma ne itiyogo e loso ohinga (26:15-30); (h) Oboke, mar pogo Kamaler kod Kamaler Mogik, ka sanduku kod kombe mare mag ng’uono e KANYO MALERO MOGI, kendo gi mesa kod ng’injo mar taya “maonge oboke” e bath yo ma milambo kod yo nyandwat kaluware gi KANYO MALERO (26:31-35); KIDO mar dhoot mar Hema (26:36-37) -- ma ne itiyogo e donjo e Hema; Altar mar misango ma wang’o, ma ne oumo gi mula (27:1-8), ma ne dhi keto e Od Hema mar Romo e nyim dhoot mar Hema; Ot mar Hema mar Romo (27:9-19).

GIMO MOMEDO: (a) Altar mar odok, ma oum gi mula, kendo oket “e nyim lewni [NIV, “e nyim ng’injo”] ma ni machiegni gi [NIV, “e nyim”] sanduku mar neno, e nyim sanduku mar ng’uono ma ni e wi neno” (30:1-10), kendo kombe mag ng’uono nyalo bedo ni ne ni e kind Kama Maler Mogik -- omiyo, e ng’et hema mar lamo, ma ne chal gi ng’et “hekalu mar Ruoth” ma Zakaria, jadolo (to ok jadolo maduong’) kendo wuon Johana Jabatiso, ne wang’oe odok, kendo kama “altar mar odok ne nitie ---1) KUO MALER, ok en Kama Maler Mogik, ma mana jadolo maduong’ ema ne nyalo donjoe; (b) Laver, ma ne olosi gi mula, ma ne iketo e oko mar Hema mar romo kendo e kindgi kod misango (mar misango ma wang’o), mondo Aron kod yawuote (jadolo maduong’ kod jodolo) olos lwetgi kod tiendegi kapok gitiyo kata e iye mar Hema kata e misango ma ne ni oko (30:17-21).

2. Wuok 40:1-8, Chike mag Dongo Hema mar Romo kod Keto Gik Motudore: (a) Hema mar Romo ma bang’ Hema mar romo (ayat 1-2); (b) Ket sanduku mar neno e Hema mar Romo, kendo ium gi NG’AT (vers.3) -- ma ne dhi keto e iye kendo e yo ma kamano e Kama Maler Mogik; (c) Kel mesa kod mtoka mar keto mtoka (ayat 4); (d) Ket adhura mar mula mar ng’ado odok e nyim sanduku mar neno (ma ne dhi bedo machiegni gi ng’ut ng’ato kendo ma nyalo bedo ni ne ni e diere moloyo bedo e bathe koni gi kocha mar Kama Maler, mana kaka sanduku ne nyalo bedo ni ne ni e diere mar Kama Maler Mogik), kendo iket ng’ut dhoot ma ne dhi bedo e Hema. mesa, mtoka mar mtoka, kod misango mar ng’ado odok e kind ng’injo ariyogo, kata e iye mar Kamaler; (e) Keto misango mar chiwo mach e nyim dhoot mar Hema mar Romo (v.6) -- ma ne dhi bedo oko mar Hema mar Romo; (f) Ket pi e kind Hema mar romo kod misango, kendo iket pi e iye (v.7); (g) Ket KORT e kor ot, kendo iket SKRIN mar rangach (ma en, rangach) mar kor (v.8).

3. Wuok 40:17-33, Wach mar gero Hema mar Romo kod Keto Gik Moting’o: (a) Hema mar Romo owuon ne ochung’ (ayat 17-19); (b) "Neno" ne oketi e yie, kombe mag ng’uono ne oketi e wiye, kendo ne oketigi e Hema mar Romo kendo ne oumogi gi LELO (vers.20-21) -- omiyo ne gipogogi gi gima iwuoyoe bang’e; (c) Mesa (mar mkate mar nyiso) ma oketi e Hema mar Romo e bath nyandwat "maonge lewni" (vers.22-23) -- ma en, e Kama Maler, ma opogore gi Kama Maler Mogik gi lewni; (d) Keto mtoka ma ne oketi e bath Hema mar Romo ma yo nyandwat ma ochung’ne mesa mar mkate ma ne inyiso e bath nyandwat (ayat 24-25); (e) Adhura mar mula mar ng’ado odok ma iketo e hema mar romo “e nyim ng’ut ng’ato” (vers.26-27) -- ma en, “e nyim ng’ut ng’ato” (NIV) ma ne opogo Kama Maler gi Kama Maler Mogik; (f) SKRIN mar dhoot (dhoot) mar Hema mar Romo ne oketi (vers.28) -- ma ne pogo Kamaler kod gik ma ne ni e iye gi od bura ma ne ni oko; (g) Adhura mar misango ma wang’o ma ne oket e dhoot mar Hema mar Romo (vers.29) -- to oko mar Hema; (h) Laver ma ne oket e kind Hema mar romo kod misango, kama Aron kod yawuote (Jadolo maduong’ kod jodolo) ne lwokoe lwetgi kod tiendegi ka gidonjo e hema mar romo kod ka gichopo machiegni gi misango (mar chiwo ma wang’o) (v.30-31); (i) KORT ma orumo Hema mar Romo kod misango ma ne ochung’, kendo SKRIN mar rangach mar kort ne ochung’ (v.33).

Ndiko mar Jo-Grik mar Jo-Hibrania 9:4.

Wach mar dho Grik ma oloke e dhok machon kaka "giwang'o suya" to e dhok mang'eny manyien kaka "altar," en thumiaterion, kowuok e thumiao, mar wang'o suya. Oyudore e Singruok Manyien e ndiko ni kende, kendo e LXX (loko mar Singruok Machon e dho Grik) mana nyadi riyo, e 2 Koroniko 26:19 kod Ezekiel 8:1, kendo e kuonde ariyogo duto owuoyo kuome ni omake e lwete, kendo e ndiko duto mag Singruok Machon, loko mar Singruok Machon en “An ng’eyo.” Bende,

“E ndiko, papirus,, kod dho Grik machon, tiende thumiaterion nenore ni en gik ma ng’ato nyalo ng’ado” (Tyndale 1960 e wi Jo-Hibrania 9:4).

Wach ma pile pile e LXX mar “altar,” kendo e Singruok Manyien bende, en thusiasterion, ma miyo bedo gi wach matek mar loko wach machielo kaka “machel” e Jo-Hibrania kaachiel gi e 2 Koroniko kod Ezekiel, kaka weche machon timo. Kendo, nitech jandik Jo-Hibrania tiyo ahinya gi LXX e weche ma owuoyogo kod weche ma oting’o e Singruok Machon, wach mar loko thumiaterion kaka “gik ma ng’ato nyalo ng’adogo mach” omedore bedo matek moloyo. Kuom adier, buk mar Vine ma nigi nying’ maber kendo ma ji mang’eny tiyogo, ma ni e bwo “CENSER” ok oting’o tiende moro amora machielo mar wach mar dho Grik ma bang’e.

Kata kamano, gima opogore gi paro ma kamago, en adier ni Philo (ma ne otho chiegni higa mar 50 bang’ Kristo) kod Josephus (ma ne otho chiegni higa mar 95 bang’ Kristo), ma gin jondiko mag Jo-Hibrania kendo ma ne gin jondiko ma Jo-Yahudi ma ne ong’ere ahinya ma ne tiyo kod dho Grik, ne giwuoyo kuom misango mar mula kaachiel gi mesa mar mtoka ma ne ni e P Holla. Kendo bang’e, jondiko mamoko ariyo, Clement ma Ja Aleksandria (mane otho e higa mar 215 bang’ Kristo) kod Origen (mane otho higa mar 215 bang’ Kristo) kod Origen (mane otho higa mar 218 bang’ Kristo) ne otimo kamano bende. Mano nyalo nyiso ni wachno ne nyiso mana, kata ni ne osechopo e tiende, gimoro kata kama otudore gi chiwo mar odok, kendo mano nyalo nyiso ni en “chiwo” kata “altar” ma itiyogo mar wang’o odok, kendo ni jandiko mar Jo-Hibrania tiyo kode e yo ma ng’ato nyalo ng’eyogo gik ma ng’ato nyalo ng’eyo e kindegi.

Bende, kaluwore gi buk mar Thayer mar dho Grik kod dho Ingesa mar Singruok Manyien, Philo kod Josephus ma wasewuoyo kuomgi malo kanyo, ne gitiyo gi nying’ ma ng’we ng’ar kod ng’we ng’ar kaka gik ma nyalo lokore e adhura mar mula mar odok -- seche moko achiel, to seche moko machielo. Bende, kaluwore gi Singruok mar Jo-Grik, loko ariyo mag dho Grik mag Singruok Machon mar dho Hibrania -- ma Theodotion nondiko, chiegni e diere mar higni mag 200 AD (kapok higa mar 160), kod ma Symmachus nondiko, chiegni chakruok mar higni mag 300 (higni mag 200 AD) --- duto tiyo kod 31. (Kata kamano, sula ma oting’o, en richo ma nenore maler ni en richo mar ndiko, kendo onego olos mondo osom Wuok 30 -- ndiko 1-10 e ma en sula ma tiyo).

Kaluwore gi gima ne wayie malo kaka gima nyalo timore, sani dwarore ni wang’e ni Thayer wacho ni thumiaterion nyiso maber ni “gimoro ma itiyogo e ng’ado kata wang’o odok. ng’ato nyalo wang’o odok,” kendo “kinde mang’eny en gino ma owang’o odok.” Kata kamano, gimedo wacho kama: “Kata kamano, adhuka mar odok (kaka Hdt.2,162; Aelian, VH12,51; esp. 198.” Bende, Moulton kod Milligan, e buggi mar Weche mag Singruok mar Jo-Grik ma Onyisre kowuok e Papyrus kod Buge Mamoko ma Ok Ondiki, nowuoyo kuom weche mang’eny ma ne otigodo e higni mag 200, ma moko kuomgi ne onyiso ni ne otiyo gi weche ma ng’ato nyalo ng’iyogo ng’at ma ochung’ motegno kata ma ng’ato nyalo ng’ado” -- tiende en ni, ka ne dhi parore kaka misango kata kaka gino mar keto mach kaluwore gi puonj ma osewach malo kanyo.

Omiyo, kwan kod gik ma ng’ato nyalo ng’eyo kuom weche ma osewach malo kanyo en ni, jandik Jo-Hibrania ne nyalo tiyo kod wach mar dho Grik ma ne otiyogo e puonj mar “altar mar odok,” to ok onyalo nyiso ni notimo kamano. Kata kamano, ka ne otimo kamano, mano mana tieko chandruok achiel kuom loso machielo: (1) Ogolo paro ma ok onego wapenjre ni ang’o momiyoyo ne dhi weyo wuoyo kuom gimoro ma ne itiyogo e hema ma ne oting’o e yo maduong’ kaka ne ondik

e Singruok Machon, kendo keto kar “gik mar mula” ma ne ok owach kata matin e Singruok Machon; to (2) otudo “altar mar mula mar gik mawang’o” gi Kama Maler Mogik, to ndiko mag Singruok Machon miyo kama ne entie en Kama Maler.

Omiyo, mak mana ka nyalo bedo ni nitie riwruok ma kamano e yo moro ma ok en ni en "e" Kamaler Mogik e ringruok, pod wan gi pogruok e kind ndiko mar Jo-Hibrania kod ndiko mag Singruok Machon. Oboke mar Jo-Hibrania 9:4 wuoyo kuom Kamaler Mogik kaka “ma nigi” “maler mar mula mar odok” (ka lokono en adier), to gik ma nyiso e Singruok Machon gin mathoth ahinya ni adhura mag odok ne ni e Kama Maler, machiegni gi lewni ma pogogi gi Kama Maler, to ok e Kamaler mar Mo. en owuon.

Kuom mano, waromo gi penjo mar ka be wach ma wacho ni “bedo gi (echousa) adhura mar mula mar odok” en wach ma oromo kata ma nyalo lokore mondo oyie gi tiende bedo mar ng’ato e yo moro ma ok onego obed gi wachno e iye. Kata be dwarore ni wawinjo tiend jandikno kaka tiende ma ok nyal bedo gi kiawa moro amora ni “altar mar odok” ne ni adier e kind Kamaler Mogik? Dwoko mar penjono en gima duong’ ahinya e yudo duoko moro amora ma nyalo moro chandruok ma ne oting’o e chakruok mar puonjruokni.

Ka ng’ato oparo matut, nenore ni dwarore oyie ni mano nyalo timore ka ok ong’iyo ka be ng’ato oyie kata ok oyie. Ng’ato ka ng’ato kuomwa nigi chuny, adundo, kod obo e iye mar del, kendo kamano bende lwete kod tiende gin gik ma ng’ato nyalo ng’iyogo oko mar ringre. Kendo e yo machal kamano, “altar mar mula mar odok” adier ne nyalo kwanre kaka gimoro ma medore e Kamaler Mogik, kata obedo ni ok en kama en e iye. Kendo wabiro bedo ka wang’eyo mano bang’e.

Kata kamano, nyaka sani, pod wan gi penjo ma wacho ni, En ler mane mayot moloyo ma lero gik mang’eny e yo ma nyalo moro ji ahinya? Kendo duoko, kaka ng’ato ka ng’ato nyalo ng’eyo, biro luwore e yo moro gi kaka ng’ato neno ndiko kod jogo ma ne ondikogi ma gin dhano. Nitie yore ariyo madongo ma wadwaro ng’iyogo kuom jogo ma oyie ni “altar mar odok” kar “odok” e loko makare e ndiko ma wabiro ng’iyo, ka ok oting’o yore ariyo mamoko ma pok oyudo pesa mang’eny. Wabiro chako gi wach ma bang’e.

Tem mag lero gik ma nenore ni dhi ataro

1. Nyalo bedo ni ne otiyo gi hekalu mar Sulomo kar hema mar romo (1 Ruoth 7:48-50; 2 Loroni 4:19-22): En adier ni “gik ma ng’ato nyalo ketoe mach” (“gik ma ng’ato nyalo ketoe mach,”) ne owach ni ne gin gik ma ne itiyogo e Hekalu mar Sulomo, to kaka ne gin moko kuom gik ma ne itiyogo e loso gik ma ne itiyogo e loso mach. oket kuonde mamoko e “ot mar Nyasaye” to otigodo e Kama Maler kendo nyalo bedo ni kuonde mamoko bende) -- ok kaka ni e Kama Maler Mogik, miluongo ni “oracle.” Gima bang’e ok oler nyaka e sula mar 8 mar 1 Ruoth kod sula mar 5 mar 2 Koronike, kendo ok owach kuno ni ne en gi gimoro amora ma ne oting’o ot mak mana sanduku mar singruok kod jokerubi ma ne oumo sandukuno. (Neno ndiko mar 6-8 kod ndiko mar 7-8, e sula ma malo.)

Gik ma ne itiyogo e loso gik ma ne itiyogo e Kama Maler ne ondik ni (1) adhura mar mula, (2) mesa mar mkate ma ne inyiso, kod (3) gik ma ne itiyogo e keto taya (apar kuomgi kar keto achiel kaka e Hema mar Romo, kendo ne gin “e nyim oracle” kar bedo e bath ot ma milambo kaka e Hema mar Romo). Kendo gik ma itiyogo ondiki kaka maua kod taya (kidieny kata gik mamoko

ma itiyogo e keto taya kata “gik ma iketoe taya”), kod gik ma itiyogo e ng’ado taya, okombe, gik ma itiyogo e ng’ado mach, besen, spun, kod gik ma itiyogo e ng’ado mach (“gik ma itiyogo e ng’ado mach,” e dhok mar King James, “gik ma itiyogo e ng’ado mach” e bath ng’ato) -- duto gin mag mula. Ne iparo ni thoth gik ma ne itiyogo ne itiyogo e loso taya kod adhura ma ne itiyogo gi odok, kendo nyalo bedo ni ne itiyogo e mesa mar mkate ma ne inyiso.

Kaka ng’ato nyalo ng’eyo, wach mar dho Hibrania (machtah) ma ne otigodo e weche motelo motelo kendo ma ne oloke ni “ng’injo”/“ng’injo mar buru” (KJV kata “ng’injo mar mach” (ASV), ok en wach ma yudore e 2 Koronike 26:19 kod Ezekiel 8:11, ma en, oloke e dho Ingesa ni “ng’injo mar mach” versions. Kendo e weche ma osewuoyo kuomgi malo kanyo, onge miqteret mar mula kata machtah mar mula ma iluongo ni ni e “oracle” kata Kama Maler Mogik mar Hekalu mar Sulomo.

2. Buk ma Wilson nondiko (1864): Mae en buk ma ochung’ne kaka Griesbach nondiko weche ma ne ondiki e dho Grik kod somo mopogore opogore mag Ndiko mar Vatikano, ma iluongo kamano nikech ne osebedo e Od Buge mar Vatikano chakre higa mar 1481. somo MS mar Vatikan. Ne okawe kaka chiwo duoko mar pek ma ne oyiego, kendo kaka luwore chuth gi wach ma Musa nondiko." Kendo oloko wachno kamano: "Nimar ne oloso hema mar lamo -- mokwongo -- ma ne nitie kar keto taya, kod mesa, kod mkate mag chiwo, KOD ALTAR MAR DHAHABU; ma iluongo ni Kamaler." Kendo oweyo weche ma ni e v.4 kuom Kama Maler Mogik "ma nigi gino mawang'o miyach mar mula."

Adier, wachni winjore gi wach ma Musa nondiko. To nenore ni mano kende e somo ma kamano e kind ndiko duto mathoth ma pod nitie; kendo Westcott kod Hort, ma ne omiyo Ndiko mar Vatican bedo gi nengo maduong’ ahinya (mapek ahinya, jomoko oseparo), e Singruokgi Manyien e dho Grik, giketo e “Listi mar Somo ma Odagi Ma Owinjore Opar” kar keto e ndiko margi mar dho Grik. Kata kamano, ginyiso ni ne otiyo gi wach mar dho Grik ma en “thumiaterion” e 9:2 kendo ne oweyo wachno e 9:4. e wiye.

(RIE: Kata obedo ni nitie yore mang’eny ma wanyalo yudogo yore ariyo maluwo mag tieko wach ma nenore ni ok odhi kare e kind ndiko mar Jo-Hibrania 9:4 kaka yudore e somo mag dho Grik ma ji duto oyiego kod ndiko mag Singruok Machon ma wuoyo kuom wachno, wabiro yiero achiel kende kaka ranyisi mar yore mamoko e migepegi.)

3. Oboke mar Cambridge ma ne ondiki e wi Muma Manyien mar dho Ingesa (1967): “Wuok.30:6 wacho ni [altar mar odok] ochung’ ‘e nyim lewni . . . e nyim kombe mag ng’uono, kendo Wuok.40:26 nyiso ni mano nyiso ni oko mar lewni. lero.”

Mano chalre gi wacho ni "jandik marwa" adier notiyo kod "bedo" e puonj mar bedo gi "altar mar odok" e Kama Maler Mogik, to ne ok ong'eyo maber ndiko mar Singruok Machon ma ne oluwo kendo kuom mano ne otimo richo. Kata kamano, mano ok miye duong’ moro amora mar bedo (a) ng’at ma ne omiye roho mar Nyasaye (ma nyalo bedo ni jalo ma ne ondiko wechego, nikech ne en ng’at ma ng’iyo gik moko, ne ok opar timo kamano), kata (b) japuonjre mariek mar ndiko mag Singruok Machon ma oboke mare nyiso ni en ng’at ma ne omiye roho mar Nyasaye (ka ok ne omiye roho mar Nyasaye). En mana kaka wacho ni en kata (1) ne ok ong’eyo ni ndiko mag Singruok Machon nyiso adhura mar odok kaka ne ni e Kama Maler kar bedo e Kama Maler Mogik,

kata ka ong'eyo ni moko kuomgi timo kamano, (2) ne oparo ni gin e richo -- moro kuomgi nitie ma ok nyalre -- ma en adier ni ok nyalre. Omiyo, en adier ni ler ma ochiw malo kae onego otamre chuth.

(RIE: Wach maluwo en wach ma owuok e paragraf achiel mabor e ndiko mokuongo, to kae ibiro pogo e paragraf matindo mathoth mondo obed mayot pogo kendo ng'eyo kaka paro mage luwore. Kata obedo ni, bende, ohero loko mar "altar mar odok" kar loko mar "ng'ado bura," ok onyiso kido mopogore opogore ma ok nyal ng'ado bura. mar wachno ma onyis malo kae, kata obedo ni en adier chuth e weche duto kata ok.

4. The Pulpit Commentary (1950) nondiki kendo: "E kindgi [mesa mar mkate mar nyiso kod ng'injo mar mula], machiegni gi lewni ne ochung' adhura mar mula mar odok; ne en ni e kind kama maler kod kama maler molojo (Wok.26:35), ng'injo ma ne ni e dhoot mar kama maler (Wok.36:37) ne okawe kaka mokwongo. ndiko mar Vulgate, ma en buk mar ng'ato).

"To en adier ni tiende en, 'altar mar mula mar odok,' kata obedo ni ochung' e alwora oko mar ng'ut ng'ato. Nikech (1) ka ok kamano, ok bi bedo gi wach moro amora kuom adhura ma kamano, ma ne en gima duong' ahinya e ranyisi mar Hema mar Romo, kendo ma ne ochung' motegno ahinya e Pentateuch, ma ne owuokgo ler duto.

"(2) Paro machielo mar bedo ni en gino ma ng'ato nyalo tiyogo gi jadolo maduon' ka ne odonjo bang' ng'ut ng'ato e Odiechieng' mar Kuong'ruok, onge gimoro ma ochung'ne Pentateuch, ma onge gino ma ng'ato nyalo ketoe gik ma kamago ma owuoyoe kaka achiel kuom gik ma ne ochung' e hema mar romo, kendo onge gimoro amora mar mula ma ne owachie; molojo misango mar ng'ado odok, ma ne ni e iye mar ng'ut ng'ato, nikech jadolo maduon' ne dwaro ni otim kamano kapok odonjo.

"(3) Kata obedo ni wachno owuon, ma en thumiaterion, tiende en adier ni 'ma owang', to ok en 'maduon' mar odok,' e LXX., kata kamano, e jondiko mag Jo-Grik, en wach machielo. Jo-Grik.

"(4) Wechego ok nyis ga ni gima iwuoyoe ne ni e kind ng'ut ng'ato: ok owachi (kaka kama gik ma adier ma ne ni e 'hema mokwongo' kod yie owuoyoe) kama (en en), to bedo gi (exousa), ma dwaro mana nyiso bedo kaka mar en), kaka en ranyisi mar en. maler, kata obedo ni ok gin adier e iye, e yo machal (mar tiyo gi ranyisi mar ot ma Delitzsch nomiyo) kaka ranyisi mar duka en mar dukano to ok mar yo.

"En adier ni, ne okawe kamano e Singruok Machon. Neno Wuok.40:5, 'Ibiri keto adhura mar mula mar ng'ado odok e nyim sanduku mar neno'; bende Wuok.30:6, 'E nyim kombe mag ng'uono ma ni ewi neno'; kendo 1 Ruoth 6,2. oracle'; bende Isa.6:6 kod Fweny 8:3, kama, e fwenyruok mag hekalu mar polo ma ochung'ne ranyisi mar gik ma ni piny, misango mar gik ma ng'ato nyalo ng'iewo gi tudruok gi kom mar Nyasaye.

"Kendo ne bende oriwre kamano e nyasi mar hema mar romo. Much mar odok ma ne imiye pile ka pile e wiye ne onego odonj e lewni ma dhi e kama maler mogik, ma ochung' ne muya mamit mar lamo e nyim kombe mag ng'uono owuon; kendo e odiechieng' mar ng'uono, ne ok okawe

mana kaka lewni ma malo moloyo, to bende ne okawe gi lewni ma malo moloyo, kombe mag ng'uono, ne oumo gi remo mar ng'uono."

Gik ma ne oneno e wi gik ma osetimore motelo kuom weche ma ne ondik e Pulpit

1. Ang'o momiyo ne oyiere mondo ochung' ne Klase mare? Gik ma osewach malo kanyo oseket nikech gima duong' ma oting'o, ok en weche duto ma oting'o, en achiel kuom weche ma oting'o weche ma ng'ato nyalo ng'eyo maber kendo ma nyalo miyo ng'ato oyie e kidieny mare ma ne otimne nonro ni, kendo puonj mare maduong' oket gi kwan mar jogo ma ne ogolo luor ahinya kaka gik ma ne onenore giwegi. Wawuoyo kuom ariyo.

(1) Muma mar Jalero: "Ne en [Kama Maler Mogik] ma ne ochung'ne adhura mar odok (nikech kamano nyaka wasome e ndiko mar ang'wen, kar 'odongo mar mula'), kata obedo ni kama ne en-go gadier ne ni e kama maler ma oko [Kama Maler Mogik]. ne oyiene donjo e kama maler moloyo;

(2) Oboke ma ne ondiki ne Jo-Hibrania, ma Charles R. Erdman nondiko: "Jandikno wuoyo kuom 'altar mar mula mar odok' kaka mar Kamaler Mogik nikech ne en gi tudruok machiegni gi kama maler moloyo e rieko machon.

Kata kamano, en mana gima kare wacho ni nitie loko moko ma ok siro paro ma osewach malo kanyo, to moloyo, giyie gi wach ma ni e Muma Manyien mar dho Ingesa, ma osechiw malo ka pok oting'o weche ma yudore e Muma mar Pulpit. E kar loko wach mar dho Grik ni echousa ("bedo gi"), giketo wach kata wach ma nyiso tiend wachno, kaka Goodspeed (altar mar odok "ne ochung'" e Kama Maler Mogik), Moffatt (Kama Maler 'ma oting'o'), Muma mar Wach Maber (ne en "e" Kama Maler Mogik mar dho Ingesa" ng'at mar ariyo") -- list ma inyalo medo.

To e kind jogo ma loko echousa e yo makare, kendo kaka "bedo" (kata "ne"), kaka olero gi Pulpit Commentary kod mamoko mag klas mare, gin, kaluwore gi alfabet, Singruok Manyien ma Oting'o weche ma ng'ato nyalo ng'eyo, Singruok Manyien ma Oting'o weche ma ng'ato nyalo ng'eyo (kata kamano kuom list ma iwacho ni Kama Maler Mogik nigo), Muma mar Yerusalem, Muma mar Ruoth, Muma Manyien mar Amerka, Muma Manyien mar Piny mangima, Muma Manyien mar Ruoth Jakobo, Muma mar Ruoth ma Olok, Rotherham, Weymouth -- bende list ma nyalo medore.

2. Weche ma Onyalo Kedo. Weche moko matin manyocha ma owuok e bug Pulpit Commentary, kata obedo ni ok gin gik ma ng'ato nyalo ng'ado e wi wachno, kata kamano, gikelo penjo ka ok ginyalo ng'ado bura. Kendo en mana gima kare mondo wabed gi paro kuomgi kaluwore gi chik mar Muma ma wacho ni, "Utem gik moko duto, umak matek gima ber" (1 Jo-Tesalonika 5:21).

(1) E wach mar (2) owachi ni ka dine oketo gino ma ng'ato nyalo ketoe gik ma ng'ato nyalo keto e ot mondo otigodo gi jadolo maduong' bang' lewni e Odiechieng' mar Chiwo Richo, dine ok "oket, mana kaka adhura mar gik ma owang'o, e iye lewni, nikech jadolo maduong' ne dwaro ni otim kamano kapok odonjo."

E chakruok, ne wawuoyo kuom weche ma Macknight nowacho ni jandik Jo-Hibrania "nyalo bedo ni nopuonjore kuom jodolo ni gino ma ne jadolo maduong' tiyogo e odiechieng' mar ng'uono ne en mar mula kendo ni ne oweyo e hema mar romo ma iye, ma ne ni machiegni ahinya gi lewni, mondo, ka ne ochopo e bwo lewni, ne onyalo golo lewni bang'e. gi makaa mawang' kapok odonjo

e kama maler mogik mondo owang' odok." Kendo ne waketo ranyisi e wi wachne ma wacho ni "nyalo," ka wawacho ni ne watimo kamano nikech kamano bende, nyalo bedo ni ne ok opuonjore kamano.

Koro kuom ranyisi machalno, nyaka wawach ni, kata obedo ni nyalo bedo ni ne ok oketi gik ma itiyogo e keto owang'no e Kama Maler Mogik machiegni gi lewni mondo ogol oko gi jadolo maduong' ka oketo lwete e bwo lewni kendo ochopo e iye, en adier ni en gima ng'eny ahinya wacho ni ne ok okete kuno "nimar jadolo maduong' ne dwaro ni okete ka pok . Nikech ne nyalo yudore e yo ma Macknight nowuoyoe, kapok odonjo kendo wang'o odok e wiye, kapo ni ne okete kamano.

(3) E wach mar (3) iparo ni nikech dhok ma ne ondikgo oboke mar Jo-Hibrania en "dho Jo-Grik," kendo jondiko ma ne ondik Jo-Hibrania kaka Philo kod Josephus, kaachiel gi Clemens Alexandrinus kod Origen, "kinde duto luongo adhura mar odok ni oboke ma ng'we ng'ar," jandiko mar oboke mar Jo-Hibrania ne dhi timo kamano. ng'eyo mar "ng'at ma ng'ado mtoka" kaka LXX otimo, mana kaka LXX owuon ne ok en mar Jo-Grik, ma ne en.

Wach mar "Jo-Grik" owuok kuom Hellen, ma en wuonwa ma ne ochung'ne Jo-Grik, kata Jo-Grik, ma ne odak chon e piny Grik, kata Hellas (wach mar dho Grik ma nyiso piny Grik). Kendo wach machielo ma nigi puonj machalre en dho Grik." Weche ariyogi kaka itiyogo kuom dhok, kit oganda, kod gik ma kamago, nigi ranyisi ma kamago e kinde ariyo mag historia ma ne opogore gi loch mar Aleksanda Maduong' e higni mag 400 kapok Kristo obiro -- ma ne iluongo chon ni en dho Grik kata dho Grik ma ne otiyogo bang' dho Grik. higni mag 1900 kendo ne en loko mar Jo-Grik e yo ma wasewuoyoe sani.

To "Jo-Grik" nyalo bedo ni ne otigodo gi "Jo-Hibrania," ma ochung'ne "Jo-Grik," kata Jo-Grik, mopogore gi "Jo-Hibrania," kata Jo-Hibrania. E Tich Joote 6:1 wawuoyo kuom "Jo-Grik" (Jo-Grik) kaka mopogore gi "Jo-Hibrania" -- mokwongo ne gin Jo-Yahudi ma ne opogore opogore kendo ma ne nigi kit oganda kod dhok mar Jo-Grik, to joma bang'e ne gin Jo-Yahudi ma ne odak e piny Palestina, ma kitgi ne en dho Hibrania kendo dho Hibrania (dho Aram) margi. LXX owuon ne en loko ma ne olosi gi Jo-Grik, mondo oket paro mar Jo-Hibrania mar ndiko mag Singruok Machon e dhok mar Jo-Grik kata Jo-Grik.

Jo-Grik ma ne oloko LXX ne ni machiegni ahinya gi kinde Jo-Grik moloyo jandiko mar dho Hibrania kod joma ne odak e kindene kendo nyalo bedo ni ne gin gi winjruok machiegni ahinya gi dho Grik machon moloyo dho Grik mar Koine ma ne ni e kinde mar Singruok Manyien. Kata kamano, LXX ne en Singruok Machon mar Jokristo ma Jo-Yahudi kaachiel gi Jokristo ma Jo-Jentail ma ne odak e higni mag 100 AD, kendo ne ging'eyo maber ahinya ma jandik Jo-Hibrania notiyo kode ahinya. Omiyo, ok nenre ni nitie gik mang'eny ma nyalo ketho ka ne en Ja-Grik mopogore gi bedo "Ja-Grik" kata "Ja-Hibrania."

Bende, paro ni e bwo ndiko mar "Ndiko mar Jo-Hibrania 9:4," ne wamiyo ji ng'eyo adier ni Josephus, jandiko mar Jo-Grik ma ne ondiko weche mag Jo-Grik, Thayer nowuoyoe ni notiyo kod thumiaterion, ma en wach ma ni e Jo-Hibrania 9:4, kuom weche ariyogo duto ma ne oting'o "gik ma ng'we ng'ar" kod adhura ma ng'we ng'ar ma ng'we ng'ar." ma malo kuom ng'eyo

thumiaterion e puonj mar “gik mawang’o” nikech Jo-Hibrania en oboke mar Jo-Grik Onyiso ni paro mamoko nyaka nyis ni en ang’o ma oting’o, to ok mana wachno owuon.

4. Mokwongo nyalo nenore ni wach (4) ma malo ni en owuon bende en wach mabor matin. To kaka ng’ato medo paro kuom wach mar “bedo gi,” e kaka omedo bedo maler ni adier nyalo tiyo kode mar “bedo mar” ma ok onyiso kata matin kama ng’ato nitie. Kaka ne owach motelo, ng’ato ka ng’ato kuomwa nigi chuny, adundo, kod ich, ma ni e iye mar ringruok mar ringruok, to bende nitie tielo kod lwedo, ma gin gik ma luwo ringruok to ok ni e iye gi fuoni mag ringruok ma wasewuoyo kuomgi. Ji mang’eny bende "nitie" gi mwandu ma ok gin kata gik ma ng’ato nyalo ng’ado -- kaka udi kata puothe kata nyamburko, kata gimoro amora. Omiyo "ranyisi mar ot mar Delitzsch" mar duka "ma nigi" ranyisi ma en mar duka kar bedo yo kata obedo ni en oko mar duka, bedo ranyisi mowinjore ahinya mar kaka "altar mar mula mar odok" nyalo bedo mar Kama Maler Mogik kata obedo ni ok ni e iye -- ma en, ler e kindgi.

Kendo mano nenore ni miyo gik ma ok nyal kwedo kendo ma ng’ato nyalo ng’ado, giko kendo gik ma ondiki e Ndiko mar Grik mar Ja-Grik, ni lokruok ma wuok kuom “kama” e Jo-Hibrania 9:2 nyaka “bedo gi” e 9:4, ok en gima timore mana gi ng’ato, to en gima nigi gino ma odwaro kendo ma nigi puonj, kaka luwogi:

“Kaka osebedo ka jiwo kinde ka kinde, en gima ok nyal yie ni e lero gik ma ne ni e hema mar lamo ok onego owach kuom adhura mar gik mawang’o. ng’at ma nigi tich maduong’ kendo onyiso ni ok en adier tudruok mare ma ne en-go e alworane, to ne en tudruok mare machiegni gi tij lendo mar Kamaler Mogik e odiechieng’ mar ng’uono, ma ne owuoyoe’ (Davidson ne en adier ni gedo margi ne nigi tudruok matek ahinya gi Santa). ne okel oko (Wuok.30:1-6). ‘Ibiri keto e nyim lewni ma ni e wi sanduku mar neno, kendo e ndiko mar 10, ‘en gimaler ahinya ne Ruoth Nyasaye.’”

Bende dwarore ni opar kuom wach mar v.10, ni e weche duto osomo kama: “Kendo Aron biro timo ng’uono e wi tung’ne [altar mar odok] dichiel e higa; Mano ne chal gi gima ne itimo e Kamaler Mogik owuon e wi ng’uono, kama ne iwang’e bende gik ma ng’we ng’ar (Jo-Lawi 16:11-14,15-16).

Bende, e Ndiko mar Jo-Lawi 4, owach ni kuom richo ma jadolo maduong’ kata kanyakla ne otimo ma ok ong’eyo (ma nenore maler ni e higa e kind odiechienge mag ng’uono mag higa, ma ne ok nyal donjoe e Kamaler Mogik), remo mar le ma ne omiye misango mar richo ne onego okel e iye mar hema mar romo, kuonde Maler kendo Maler Mogik), kendo giketo “e wi tung’ mag adhura mar odok mamit e nyim Ruoth Nyasaye, ma ni e hema mar romo” (ayat 1-12, 13-26). Mano bende ne chal gi gima ne otim e Kamaler Mogik owuon e wi ng’at ma ng’ado ng’uono, kama ne iwang’e bende gik ma ng’we ng’ar (Jo-Lawi 16:11-14, 15-16).

Bende, e Ndiko mar Jo-Lawi 4, owach ni kuom richo ma jadolo maduong’ kata kanyakla ne otimo ma ok ong’eyo (ma en gima nenore maler ni e higa e kind ndalo mag ng’uono mag higa, ma ne ok nyal donjoe e Kamaler Mogik), rembe mar le ma ne omiye misango mar richo ne ikelo e hema mar romo kapok ng’at ma ne omiye ng’uono (Kuonde Maler kendo Maler Mogik), kendo oketo “e wi tung’ mag adhura mar odok mamit e nyim Ruoth Nyasaye, ma ni e hema mar romo” (vers 1-12, 13-26). Mano bende ne chal gi gima ne otim e Kamaler Mogik owuon e wi ng’at ma ng’ado ng’uono, kama ne iwang’e bende gik ma ng’we ng’ar (Jo-Lawi 16:11-14, 15-16).

Onge gimoro machielo ma itiyogo e ot ma ni e Kamaler ma iwuoyoe ni nigi tudruok mang'eny kamano, ma chalre ahinya, gi Kama Maler Mogik.

Giko kod Lero

Kaluwore gi ng'eny gik ma ne oyudre ni nigi tudruok gi wach ma ne iwuoyoe, jandiko mar puonjruokni osebedo ka nyaka lok yie ma ne ochakogo. Ne ochako gi ng'ado bura ni e Jo-Hibrania 9:4, loko mar "giwang' mar mula" (Dhola mar Ruoth) ber molooyo loko mar "altar mar mula mar odok" (Dhola mar Amerka). (Kuom mano, onge "the" e ndiko mar dho Grik, omiyo "a) en gima oyiene chuth.) Ne ong'eyo ni nyalo bedo ni thumiaterion nyalo lokore kaka "gima ng'injo" kata "altar mar odok," kaluwore gi gik ma ne ondik e iye. Oboke mag Singruok, kendo ni yo kende ma ne otigodo e LXX mar thumiaterion ne en mar "gik ma ng'we ng'ar," nomiyo obedo kaka yo ma ne otigodo bende e Jo-Hibrania 9:4 Ma ne oparo ni en ler mayot molooyo ma lero gik mang'eny molooyo, e yo ma nyalo moro ji ahinya.

Kendo Robert Milligan, mane osebedo gi ng'eyo e loso ler mara motelo, e ndiko mare kuom Jo-Hibrania mane ogo e higa mar 1875, ma pod en achiel kuom ndiko mabeyo molooyo ma yudore, e kindeno wi wach marwa ne opong' gi ywak mang'eny kendo ne otemo nyiso paro duto madongo e yoo makare, ne otieko gi wach ma wacho ni: "O, I mar jogo ma ne ondiko weche machon kod ma sani, ni 'ng'ado burano dhi e yo moro amora ni pekno ogol oko chuth;

En yie mara ni e nonro mara ma sani, ma en nonro malach molooyo moro amora ma asetimo kata ma nyalo kawo thuolo chon kata ma ne ageno sani, kendo yudo weche ma ne ok owach gi Milligan, nyalo bedo ni ne afwenyo weche ma ne pok obiro e parone -- weche ma ne dhi keto ng'wech e yo machielo ne en kaka ne gin-go kuoma. Gigi miyo abedo gi mor ahinya sani gi ler mar "altar" -- kata kamano ok abedo gi keny ahinya kode ma weche mathoth ma opogore gi mano ne ok nyal dwoko balans kendo e ler mar "censer". Kendo aseketo wehego e puonjruokni mondo opar kendo otim nonro kuom jasomo owuon, to ok mondo atem keto puonj mara manyien ma asechopo e wiye. Bende, kar mana chiwo gik ma asechopo e paro, asendiko gimoro kuom yo ma ne atimogo nonro kendo ng'ado bura kuom gimoro amora ma nyalo bedo ni en gima ber.

Kata kamano, timo kamano osekawo thuolo mang'eny molooyo kaka ne aparo e chakruok, nikech e kindeno ne aseloso mana yo ma ne abiro luwo, to ok weche ma ne abiro keto kaka ne afwenyo ni gin gik madongo ne an mondo otim nonro. Bende, moko kuomgi nyalo bedo ma oting'o weche mang'eny ahinya kendo/kata ma nigi teknoloji ma ok nyalo konyo jomoko. To weche ma kamago oketi mondo ondiki e rekodna owuon kaachiel gi ber mar jomamoko ma nyalo bedo gi gombo mar ng'eyogi.

Bende inyalo nyis ni kinde ka kinde ne ayudo weche ma ne nyalo bedo gi kony e migepe ma ne osendik chon, kendo ne aduogo kendo atiyo kodgi kuno. Mano nyiso ni paro moko nyisore chon e puonjruok molooyo kaka ne otimore e kinde ma ne itimo nonro kod ndiko mokwongo. Kapo ni gik moko nenore ni oketgi e kamoro kar ketogi kanyachiel gi gik mamoko, gima osewuoyoe nyalo bedo ni en gimomiyo otimo kamano.

Ka itiyogi gi ler ma kamago, igeno ni japuonjre ma nigi gombo maduong' biro somo kendo paro matut kuom weche ma osewach malo kanyo nyadi mang'eny -- nikech nyalo bedo ni gin gik mathoth ahinya ma ok nyal ng'ere e somo achiel.

MEDO

Oboke machuok kod pimo vore mag loko weche

Mae en mondo omi ranyisi machuok mar paro ma osewuo kuomgi kendo ma ondiki, mondo okelgi e yo mayot mar pimo kendo ng'iyoy -- ariyo oriwo ler mar "gino ma ng'ato nyalo ketoe odok mar mula", to adek oriwo ler mar "altar mar mula mar odok".

1. "Golden Cancer" Tiende, e wuoyo kuom Hema mar Romo: (a) Ne dhi bedo ni owinjore gi dhok e dho Grik kata dho Grik machon, to ok e dho Grik machon kaka jomoko ne paro chon -- nyaka an owuon kapok otim nonro maduong' ma sani; (b) oweyo wach moro amora mar "altar mar mula mar odok" kamoro amora e hema mar romo, to en gima ondiki ahinya e ndiko mag Singruok Machon (c) onge gimoro ma oting'o odok ma owach e ndiko mag Singruok Machon kata e rekod mamoko mag weche machon ma aseneno ka oting'o kaka gik ma itiyogo "e" ot maler moloyo, kendo onge gimoro ma itiyogo e ot maler. en. Ka ok ni kendo nyaka chop ka ng'ato ogolo neno mochung'ne weche machon ma nyiso ni en adier, sani nyaka okaw ler ma kamano kaka wach ma ng'ato nyalo paro kendo kuom mano ok en gima nyalo pong'o chuny.

2. Tiende mar "Kini mar Dhahabu," e Wach ma Nyalo bedo ni Owuoyo kuom Hekalu mar Sulomo kar Hema: To (a) jandik Jo-Hibrania ok onyiso gimoro amora maler kuom gedo mar hekalu, to owuoyo kuom hema ma "ochung'" gi dhano (8:2) kendo ma "oloso" gi Musa (8:5); kendo (b) kendo onge gima owach e ndiko mar hekalu mar "oracle" (Kamaler Mogik) ni ne nigi gik moko mamoko mak mana sanduku mar singruok kod jokerubi ma ne oumo wiye. Omiyo, ndiko ma wuoyo kuom hekalu ma ne oger Sulomo ok chiw kony moro amora e tieko chandruok ma yudore e Jo-Hibrania 9:2-4 .

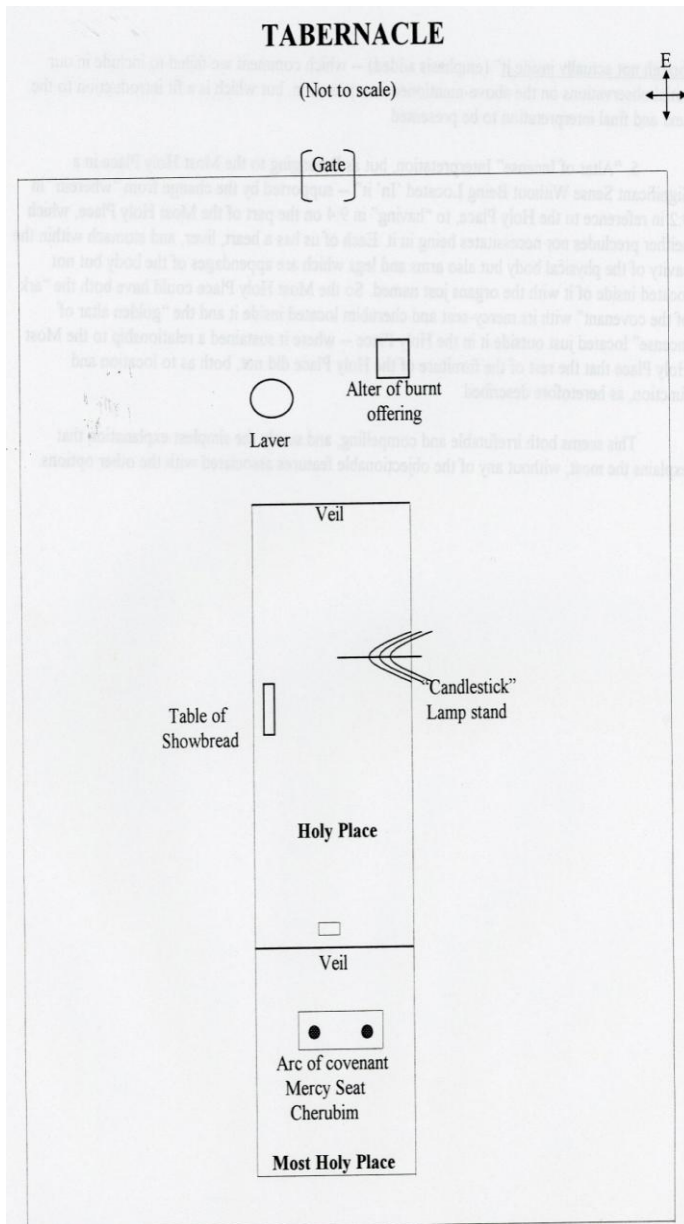
3. "Altar mar Miya" Tiende, to Keto Altar e Kama Maler; Mano ne otimore e ndiko mar buk ma ne ondiki e higa mar 1864. Lero mare ne en niya: "Somo mar MS mar Vatican. Ni en kamano, to en somo ma nenore ni onge gimoro amora ma nyalo sirogi kuom ndiko mang'eny ma pod nitie, kendo e kind joma somo weche mag ndiko, okawe kaka somo ma miriambo. Kata Westcott kod Hort, ma ne okawo Ndiko mar Vatican kaka gik moko duto ma nigi nengo maduong' ahinya (mapek ahinya, jomoko ne paro), kar ketogi e ndiko margi mar Singruok Manyien e dho Grik, ne giketogi e "Listi mar Somo ma Ne Odagi." Omiyo, puonj mar Wilson e kindeni nigi siro matin ahinya ma ok nyal rwakogi.

4. "Altar mar Miya" Tiende, to Yie ni Jandik mar Jo-Hibrania ne oparo e yo marach ni altar mar dhahabu ne ni e iye mar ng'ut ng'ato" -- ma en, e iye mar Kama Maler Mogik. Jo-Hibrania to dhi ataro gi (b) ng'eyo mare mar Singruok Machon, ma nenore ni en gima duong' ahinya ma ne ok nyal timo richo ma kamano, ka dine omiye roho maler Kuom mano, ok nyal yie ni en yo ma nyalo kelo mor.

Gima nyalo yie ahinya en wach ma A. E. Harvey nowacho e buge ma en Jawete mar Singruok Manyien (mar Muma Manyien mar dho Ingesa), kowacho ni: "En gima lich ni jandikni nenore ni oparo kuom adhura ma ni e ot ma iye - mak mana ka owuoyo kuome kaka gik ma dwarore ma medo e ot ma iye, kata obedo ni ok en wach ma ne oting'o e iye - ng'eyo mokwongo e wi ler ma owach malo kanyo, to ma en puonj mowinjore mar ler maluwo kendo mogik ma ibiro nyis.

5. “Altar mar Miya” Tiende, to kaka Bedo Mar Kama Maler Mogik e Yo Maduong’ Ma Ok Obed ‘E Iye” -- ma ochung’ne lokruok ma wuok kuom “kama” e 9:2 ka owuoyo kuom Kama Maler, nyaka “bedo gi” e 9:4 e yo ma ok owinjore ni obed e Kama Maler Mogik. Ng’ato ka ng’ato kuomwa nigichuny, adundo, kod ich e iye mar ringruok mar ringruok to bende lwete kod tiende ma gin gik ma luwo ringruok to ok ni e iye gi fuoni mag ringruok ma oseluongo nyinge. oko mare e Kama Maler -- kama ne ochung’ne winjruok gi Kama Maler Mogik ma gik mamoko ma ne ni e Kama Maler ne ok ochung’ne, kuom kama ne gintie kod kaka ne gitiyo, kaka ne olere chon.

Mano nenore ni ok nyal kwedo kendo nyalo mulo chuny, kendo en adier ni en ler mayot molooyo ma lero gik mang’eny molooyo, ma onge gimoro amora ma nyalo kwedo ma tudruok gi yore mamoko ma inyalo yiero.

Gik moko ma ni e polo oseler

Jo-Hibrania 9:23

Text: "Omiyo ne dwarore ni ranyisi mag gik ma ni e polo oler gi gik ma kamago [misal mag le]; to gik ma ni e polo giwegi olos gi misango mabeoyo moloyo ma kamago."

Mano nyiso pogruok "madwarore" e gik ma "loso" gik ma adier mag polo kod "kopi" maggi mag piny, kendo okelo penjo ni "gik ma ni e polo" kata "gik ma ni e polo" gin ang'o ma dwaro ler, kendo ang'o momiyi gidwaro ler. Kendo nyalo bedo ni ok wanyal ng'eyo gi gimoro amora ma chal gi adier, nikech osebedo gi penjo moko kuom jopuonjre ma nigi rieko ahinya mag weche ndiko.

Weche ma owuok kuom Josomo

1. Robert Milligan wacho ni osebedo ka iwacho ni "dwaro ma osewach malo kanyo wuok kuom richo mar malaike ma ne ok oketo rang'inygi mokwongo, to ma nikech ng'anjogi ne obolo piny e Tartarus (2 Petro 2:4; Yuda 6)." "To," owacho, "malaike ok orwak e ot marwa, kendo ok onego, kuom mano, ochuno ni wadonj e giko marwa. Neno ndiko mar ch.2:16." (Oboke mar Jo-Hibrania.)

2. AT Robertson wacho ni: "Kuomwa nenore ni en gima tek matin wuoyo kuom tim mar lwoko kata chiwo polo owuon kuom nenore mar Kristo kaka Jadolo-Jadolo. To picha duto en mar ng'eyo mapek ahinya" (Somo mar Weche e Singruok Manyien).

3. Oboke mar Expositor mar dho Grik wacho ni Bruce wacho kama: "Ahero bedo gi temo moro amora mar miyo wechego puonj mar weche din. Ahero timo mondo gibed gi ng'eyo matut e pacha kuom paro kuom duong' kod luor ma yudore kata e polo kuom donjo kuno mar 'nyarombo mar Nyasaye.' Ageno ni nitie poem mang'eny moloyo weche din."

Kata kamano, e yo machielo, Marcus Dods ma ne ondiko buge mag Jo-Hibrania, dhi nyime gi wacho niya:

"To ok oyienere mondo ogol oko e wachni mar wach mar jandikno, ng'ado bura mar weche din ni e yo moro kendo e winjuok moro, joma ni polo dwaro ler. Hema mar piny, kaka kar dak mar Nyasaye, nyalo bedo ni ne onego obed maler kuom bedone kendo ok dwaro ni obed gi ler, to bende ok dwaro ni obed gi ler. ler. Kendo kamano winjuok marwa mar polo gi Nyasaye, kod gik moko duto ma wadwaro chopo ire, dwaro ler. E giwegi gik ma ni e polo ok dwaro ler, to kaka dhano ma nigi richo odonjo e wigi, dwaro ler."

4. E yo machalno, Marvin R. Vincent oting'o weche ma Delitzch nondiko kaka luwogi: "Ka taon mar Nyasaye ma ni polo, kaachiel gi Kabedone Maler, en, kaluwore gi sing'o, oket ne oganda ma ne otimo singruok, mondo gichop e winjuok malong'o gi Nyasaye, to kethogi osemyo gik malergi bedo ma ok ler maber kaka nyaka gibed gi gik maler, kaka chik ma ranyisi ma ne oket ne ng'at ma bang'e, mana ni ok kuom remb ng'at ma ok oromo chuth, to mar misango malong'o" (Somo mag Weche e Singruok Manyien).

5. Kata kamano, Albert Barnes timo ng'eyo machuok kuom wachno gi weche maluwogi: "Tiyo gi wach mar ler, ma itiyogo kae kuom polo, ok nyis ni polo ne ok en gimaler chon, to onyiso ni sani osetimre mondo joketho oyudgi; kata ni ginyalo biro kendo lamo kuno e ng'at ma oyiego"

6. E yo machielo, Robert Milligan kendo wacho kama: "Onge gima tin moloyo ler mar adier mar 'gik ma ni polo' ma biro, nenore ni, chopo dwaro mag ndiko. Kendo kuom mano, an gi gombo mar paro ni kuom kindegi, ka ok en kamano, wachni en kuomwa moloyo wach mar yie moloyo wach mar riekni mag piny. malaike (fweny 15:4), kendo kaka en ni polo owuon ok ler e wang'e (Yub 15:15), e kindeno nyalo bedo ni wanyalo winjo tiend wachno maber moloyo kaka wang'eyo sani, kaka en ni 'gik ma ni e polo,' ma oting'o kata taon mar Nyasaye mangima, Ruoth Yesu ma ne oloso remo owuon, onego obed ni dwarore ni obed. nyalo fwenyre maler e ndiko marwa, to gimomiyo ok en gima nenore maler ahinya."

Bang'e openjo kama: "Be nyalo bedo ni nikech adier, ni thoth jomaler ne odonjo e polo ka gigeno tho mar Kristo, kendo ni kata obedo ni ne giyudo ng'uono kuom yie, kokalo kuom ng'uono kod ng'uono mar Nyasaye, kata kamano ne gidwaro tiyo kod remo mar Kristo maler ka ne ochuer, mondo gibed jomaler chuth." (Oboke mar Jo-Hibrania.)

Wabiro dhi nyime gi paro ni Milligan, e wachne mokwongo ma owach malo kanyo, to ok Barnes, en ema en adier. To agoyo mos mondo ipar wach ma bang'e ni "kapok," kendo kamano bende penjo mar Milligan ma wasewuoyo kuome, ma ariyogo duto wabiro bedo gi thuolo mar wuoyo kuomgi kendo e bwo "Gik ma Neno Mogik."

Gik ma ng'ato oneno kowuok e Ndiko

1. Singruok Mokwongo kod Hema mar Piny. "Kopi mag gik ma ni e polo" ne gin hema mar piny ma ne oger gi Musa kod gik ma ne itiyogo kod gik ma ne itiyogo (ayat 1-5, 18-22). Ne gitudore gi "singruok" kata "singruok" mokwongo ma ne otim e Sinai gi Israel mar ringruok, ma ne "ochiw" gi remb nyithind rombe kod dier, ma ne oumo "buku owuon kod oganda duto" (v.18-20).

Wach mar dho Grik ma nyiso ni "ochiwre" en wach mar egkekainistai, ma en kit ng'ato ma chiwore, 1. Loso manyien (2 Koronike 15:8). 2. Mondo otim gik manyien, kendo (Sir. 33 (36).6). 3. Chako, keto maler, chiwo (Chike 20:5; 1 Ruoth 8:63; I Samuel 11:14, kod mamoko; Jo-Hibrania 9:18; 10:20) -- kaluwore gi Thayer. Milligan nyiso ni "ochako" en puonj maber moloyo e 9:18, kama owachi ni "singruok mokwongo pok "ochung' maonge remo."

(RIE: Nenore ni Thayer ne onego oket 1 Samuel 11:14 e kidiyen mar namba 1, "mar loso manyien," kar keto e kidiyen mar namba adek.)

2. Singruok mar Ariyo kata Manyien kod Hema mar Polo. 10:9), ma "singruok manyien" en jalony (9:15), kendo rembe en rembe mar singruokno (Mathayo 26:28; Marko 14:24; Luka 22:1) "ne odonjo dichiel e kama maler [polo owuon, Jo-Hibrania 9:24], bang' yudo warruok ma nyaka chieng'" (Jo-Hibrania 9:12).

"Wan kod ... jadolo maduong', mane obet piny e lwet korka achich mar kom mar Ruoth Maduong' e polo, jatich mar kar lamo, kod mar hema mar adier, ma Ruoth Nyasaye noloso, ok dhano [ma

opogore gi kopi mar piny]. kaluwore gi chik, jogo ma tiyo ne gino ma en ranyisi kendo tipo mar gik ma ni e polo, . .

"Nimar ka remb dier kod dhiang' [ma ne omiye misango e bwo singruok mokwongo], kod buru mar nyarombo ma nyako ma ne oumo jogo ma ne okethore, ne omiyo ringruok obed maler, to remo mar Kristo, ma ne omiye Roho ma nyaka chieng' ne Nyasaye ma ok ler, to biro bedo maler moloyo? kuom tije ma otho mondo wati ne Nyasaye mangima?" (9:13-14).

(RIE: Ne kaka "chiwruok," "ler," kod "ler" neno ni gin gik ma tudruok machiegni ahinya. Kendo wachni ojing' gi wach ma yudore e 1 Jotesalonika 4:3-7, kaka luwogi: "Nimar mano e dwaro mar Nyasaye, maler, mondo ubed maler; kendo ubed gi luor, ok kuom gombo ma ok ler, kaka Jo-Yahudi ma ok ong'eyo Nyasaye, mondo kik ng'ato otimne owadgi gik ma ok owinjore, nikech Ruoth en jaloch kuom gik moko duto, kaka wan bende ne wamiyou ng'eyo, nikech Nyasaye ne ok oluongowa mondo wabed joma ok ler, to mondo wabed jomaler.")

Kendo, "ka ne osechiwo misango achiel mar richo nyaka chieng', [ne] obet piny e lwet Nyasaye ma korachwich, ... nikech kuom misango achiel, osemiyo jogo ma oseler bedo malong'o nyaka chieng'" (10:12-14). "Kendo richogi kod timbegi ok abi parogi kendo" (v.17).

RIEK: Mano ok nyis ni ka ng'ato obedo Jakristo, kata richo ma onyalo timo e kinde mabiro bende bang'e ibiro ng'adne bura; to moloyo mano, tiende en ni bang' ka richo moro amora osewene, ok chal gi e bwo chik mar Musa, ok ipar kendo higa ka higa kendo dwarore ni ochulne kendo kendo higa ka higa, to owene kuom kinde duto mabiro, To teko mar remb Yesu Kristo dhi nyime kuom kinde duto mondo obed ni nitie kuom ler mar richo ma Jokristo osetimo.

3. Ber manyalo yudore e bwo singruok manyien ne jogo ma pod ni e piny. Kaluwore gi tij jadolo maduong' mar Kristo kod gueth madongo ma omiyo ji yudo, Jokristo omiye riek ni "gidhi machiegni gi chir e kom mar ng'uono [ma nyaka ipare ni ni e polo], mondo wayudi ng'uono [ma oriwo weche mag weche mag ng'uono mondo okonywa bende e kinde ma dwarore] kendo" (4:16). "Omiyo, owete, ka wan gi chir mar donjo e kama maler [kama Kristo kod "kom mar ng'uono" nitie, kendo ber mag rembe ma ne ochuer biro yudore] kokalo kuom remb Yesu, kokalo kuom yo ma ne ogolo kuomwa, yo manyien kendo mangima, kokalo kuom lewni, ma en, Nyasaye maduong' ma ne oting'o ringre mare malo; machiegni gi chuny mar adier mopong' gi yie" (10:19-22a).

(RIE: Chopo "chiegni" ma watimo sani [kokalo kuom "geno maber moloyo" ma wan-go kuom Kristo, 7:19] nenore ni en kuom lamo ma adier kod lamo ma adier kod winjo wach, ka warito duoko mar Kristo, jadolo maduong' marwa, kod chopo giko mar warruok marwa [9:27-21;4:4; 4:13-18] -- warruok "nyaka giko" [Jo-Hibrania 7:25]. gilamo mana ma nono, ka gipuonjo kaka puonjgi chike mag dhano" [Matayo 15:6b-9, ASV -- KJV mar v.6 somo ni, "Ogandagi sudo machiegni koda gi dhokgi, to chunyi ni machiegni koda".])

Giko mar Neno

1. "Gik ma ni e polo," kata "gik ma ni e polo," nyaka bed ni gin adier ma hema mar piny kod gik ma ne ni e iye kod tije ne gin "kopi," kendo ne dhi nenore ni oriwo kanisa ma ni piny kod kanisa mar jogo ma owar e polo (nenore 12:22-24). Kama Maler Mogik, ma ne en ng'injo mare kendo ma ne okalo kuome Kama Maler Mogik owuon ne odonjoe, nyaka bed ni en kanisa ma ni e piny. Mano

inyalo nenore kuom adier ni Jokristo owacho ni gin “kuonde mag polo e Kristo: (Jo-Efeso 1:3; 2:6), kendo ni “jopiny marwa ni e polo” (Jo-Filipi 3:20) -- kanisa en pinyruodh Nyasaye e piny, ma, kuom gik mamoko, iluongo ni pinyruodh mar Nyasaye (Matayo) 16:18-19).

2. Adier, Milligan ok nyal yudo ketho kuom kwedo paro ma wacho ni polo ne nyaka ler gi remb Kristo nikech malaike ma ne otimo richo kendo ma ne ogol oko nikech mano, kaka 2 Petro 2:4 kod Yuda 6 wacho -- nikech, kaka Milligan nowacho, malaike ok okawe e dho Hibrania nyaka 9 . 2:16-17).

3. Milligan ne onge gi duoko mar penjo mare owuon, kendo ne dhi bedo maber ka ok wabedo gi paro ma ok kare kuom wachno. Kata kamano, wanyalo timo nonro kendo paro matut kuom gik ma nyalo timore. Penjo mare ne en niya: “Be nyalo bedo ni nikech adier, ni thoth jomaler ne odonjo e polo ka gigeno tho mar Kristo, kendo ni kata obedo ni ne giyudo ng’uono kuom yie, kokalo kuom ng’uono kod ng’uono mar Nyasaye, kata kamano ne gidwaro tiyo kod remo mar Kristo maler ka ne ochuer, mondo gibed jomaler chuth.”

Sura mar 9:15, kaka Milligan nowuoyoe, wacho ni Kristo en “jaloch mar singruok manyien, mondo bang’ ka tho [mare] osetimore mondo ogol ng’ato kuom ketho ma ne ni e bwo singruok mokwongo, jogo ma oseluongo oyud singruok mar pok ma nyaka chieng’.”

To mano ok nyis ni ne giseyudo pesago. Kendo Sura mar 11:39-40, bang’ chiwo ranyisi ma ne otimore kapok pi opong’o piny kod bang’e, kendo e kinde mag Jodongo kod Musa, mag chwo kod mon ma ne nig’i yie, wacho kama: “To jogo duto, bang’ bedo gi neno momiyogi kuom yie margi, ne ok giyudo singruok, Nyasaye noseloso gimoro maber moloyo kuomwa.”

Kendo kuom Daudi, ma ne odonjo e list mar jogo ma ne oyie (11:32), jaote Petro nowacho e odiechieng’ Pentekost bang’ chier kod dhi e polo mar Kristo, ni “ne otho kendo ne oyike, kendo liel mare ni kodwa nyaka sani,” kendo e yo makende ni “ne ok odhi e polo” (Tich Joote, 4:2).

Bende, gima ne en adier kuom Daudi ne nyalo geno ni en adier kuom jomoko duto, mak mana ka Enok (Jo-Hibrania 11:5-6) ne en ng’at ma ne opogore, ma ne oloki mondo kik oyud tho kendo ne ok oyudre kendo e piny, to nyalo bedo ni ne oter e polo kata e liel, ok wang’eyo ni en ang’o ma ne odhi nyime gi tho. chier -- kendo Elia, ma ok owach e Jo-Hibrania 11, ne dhi donjo e rang’iny marom gi Enok (2 Ruoth 2:11-12).

To, kata ka ji ariyogi ne gin gik ma opogore gi gima owach e Jo-Hibrania 11:39-40, ne ok ginyal bedo “thoth” ma Milligan nondiko. Kata kamano, ka ne gin joma opogore kamano kendo ne otergi e Polo kar dhi e liel, gima Milligan nowacho kuom “thoth” ma ne ketho Polo kata kamano nyalo bedo adier kuom bedo ni Enok kod Elia ne nitie.

Hades en kama roho mosetho nitie e kind tho kod chier kendo ok ochung’ne kaka gik ma odong’ nono kendo ma okethore nyaka chier ma ji duto otho kod bura (Fwenyo 20:11-15) -- e kindeno (“chieng’ mogik”) jotho duto ma kare biro chier (Johana 6:44,39). Omiyo, nyalo bedo ni tipo mag joma otho duto odong’ e liel nyaka chop kama ringregi chier. To roho mar Kristo ne ok odong’ e liel, nikech ne ochier kuom joma otho (Tich Joote 2:31), kendo bang’ ndalo piero ang’wen ne oidho e polo (1:3, 9-11) -- mokwongo, ne dhi bedo ni ok bi tho kendo (neni Tich Joote 13:34).

Bende, e wi tho kod chier mar Kristo, "ng'ut hekalu ne owang' ariyo chakre malo nyaka piny; kendo piny ne oyieng'; kendo ringre jomaler mang'eny ma ne osenindo ne ochier [ma ne nyiso maler ni rohogi ne ok odong' e liel kendo ne ok odong' bang' chier mare bende]; ne odonjo e boma maler kendo ne oneno ne ji mang'eny" (Mathayo 27:51-53).

Penjo: Be duokogi e ngima ne en mana mar kinde matin, koso ne gidhi e polo kanyakla gi Kristo? Mano ok wanyal dwoko gi adier. Kata kamano, nitie nyalo mar ni wach mar ariyo en adier. Jo-Efeso 4:8 en ranyisi mar Zaburi 68:18, ma itiyogo kuom Kristo, kowacho ni, "Kane oidho malo, ne otero jogo ma ne otwe, kendo ne omiyo dhano mich." Mano ne otimore kaluwore gi tim mar donjo mar loch mar jotend lweny bang' lwenje madongo ma ne giyudo loch -- ka gitelo ne jolweny ma ne omak kaka ranyisi mar loch kuom wasiki kendo ka gibolo mich ne ji ma ne ni e yo mar wuotho ka giwuok kuom mwandu ma ne gikawo e lweny. Mich ma ne omiye dhano e wi duoko mar Kristo e polo ne gin mich mag roho e kanisa mokwongo, kaluwore gi Jo-Efeso 4:11-12.

Gima ne omiyo ondik wechego kowuok e Zaburi 68:18 ne ok oting'o gimoro machielo mak mana "mich ne dhano"; to weche ma ne ondikigo owuon ne otimo kamano. Ne oriwo "oganda mang'eny ma ne omak," kaka ondik e ng'et Muma mar King James. Kapo ni mano nyalo bedo ni en wach ma nyiso jogo ma ne ochier bang' chier mar Kristo (ma nyalo bedo ni en kamano ahinya), ne gin jogo ma ne omak gi Satan nyaka ne Kristo ogonygi kendo ne otergi e polo ka ne oidho kendo ne onyisogi kaachiel gi en owuon kaka ranyisi mar loch mare kuom Satan kod tho, ma lochno wuoyoe e dho Hibrania12.

[Riekni: Mondo iyud nonro ma medore kuom kinde ma roho mag joma kare wuokgo mondo odhi e liel, ne ane Roho Mari Biro Dhi Kae Ka Itho?, Joe McKinney, www. - mar]

4. Koro, pare wachni: Ni (a) nikech Kristo nochier kuom joma otho e ringruok achiel ma ne othoe kata obedo ni ne olokore kowuok e ringruok ma tho kendo ma nyalo kethore, kaka 1 Jokorintho 15:53-54, kaka ondik e 1 Jokorintho 15:53-54, kendo (b) nikech ne "olosi mondo obed richo marwa" (2), "Ruoth Nyasaye oseketo e wiye richo marwa duto" (Isaya 53:6), ne ok nyal (c) donjo mare e polo (kod mar jomoko ka ne nitie jomoko ma ne ni kode) nyalo parore kaka gik ma ketho polo kendo miyo obedo gi dwaro mar ler kapok kendo nyaka Kristo omiye kuno chiwo mar remo ma ne ochung'ne chiwo mar chudo, bang' timo?

(E gik ma kamago, polo ok bi bedo ni ok gin maler "kapok" wachni otimore, kaka Barnes, ma owach malo kanyo -- mak mana ka osebedo ka nyalo bedo ni osebedo gi chilo kuom rwako Enok kod Elia -- to sani ne dhi bedo kamano nyaka "oler" gi remb Kristo.)

5. Mogik, kata obedo ni ok wanyal dwoko penjo mag Milligan kata penjo magwa wawegi gi adier, kata kamano, wanyalo yudo ber maduong' ahinya kuom paro matut kuom (a) ng'ur maduong' ma Nyasaye nigo kuom richo, (b) gik ma richo ma kelo luoro maromre kod kum ma nyaka ochulnwa ka wa, ng'wono mar Nyasaye ma ne onyiso mondo ogol dhano kuom richo kod kum mare ma nyaka chieng' kokalo kuom Kristo Yesu, Ruoth marwa, ma ne oket gi Nyasaye mondo obed "chiwruok mar ng'uono, kokalo kuom yie, kuom rembe, . . . kendo medo bedo gi erokamano kuom wachno. Mano e gino maduong' ma wan-go e weche ma wasewuoyoe, kata kamano, kaka Paulo nowacho ni, "ng'ado bura mage ok nyal ng'ere, kendo yore mage ok nyal ng'ere!" (Jo-Rumi 11:33).

Chir kod jipo Sura mar 10:19-25

I. WECHE MOCHUNO.

Mae en sula ma nig'i puonj mang'eny, ma jiwo mage ochung'ne weche madongo ahinya ma oseket (4:14 - 10:18) kata kuom gik ma osetimre kuomgi. Gik ma adier tudore gi gima wan-go (vers 19-21), ma okelo gi wach mar "bedo gi." Kendo ng'ato ka ng'ato kuom jipogo chakore gi wach ma wacho ni "Wek wabed" (ayat 22, 23, 24).

II. WECHE MODIE: "BEDO BEDO" (As. 19-21).

1. "Omiyo, owete, wan gi chir mar donjo e kama maler kuom remb Yesu" (v.19). "Kabedo maler" kae en "polo owuon," ma Kristo owuon odonjoe kuomwa, kaka nyalo bedo ni, rembe owuon, kendo kokalo kuome -- kendo kokalo kuome osejudo warruok ma nyaka chieng' kuomwa (9:24-25; ng'iew ayanga 11-12).

Ka "wadonjo e kama maler kuom remb Yesu," wadonjo "kokalo kuom yo ma ne ochung'nwa, yo manyien kendo mangima, kokalo kuom lewni, ma en ringre" (vers.20) -- ma en bende wacho ni, bedo dhano mare. En mana nikech ne okawo kido mar dhano ma ne omiyo onyalo yudo tho kendo bedo gi remo ma ne odhi ng'iewo kuomwa (neni 2:14-17). Kendo ka ne odhi kendo e polo, ne en gi ringre dhano ma ne ochier (ma olokore kaka marwa biro bedo, ne 1 Jokorintho 15:50-52 kod Jofilipi 3:20-21). Omiyo ne odoko jandik (archegos, kaptan, kata jatelo maduong') kata warruok marwa (Jo-Hibrania 2:10). Bende, ka obiro mar ariyo, obiro bedo "mar warruok" ("nyaka giko," 7:25) "ne jogo ma rito" (9:28). Obiro biro mondo orwakwa ire owuon; mondo kama entie, wan bende wabed kuno (Johana 14:3). Kae to wabiro "donjo e kama maler" kama entie nikech osewar "kokalo kuom remb Yesu."

Kata kamano, sani watimo kamano mana e yor roho, e weche mag hera kod lamo ma watimo. To wachni en gima duong' ahinya kapo ni wabiro donjo gadier e bang' kinde. Kendo nyalo kendo onego otimre gi "chir," nikech wawar "kokalo kuom remb Yesu" kendo wan gi gimomiyo maduong'ie moloyo mar geno donjo mar adier ka Kristo biro kendo. Kendo "chir" ma kamano en wach maduong' ahinya e oboke marwa (3:6; 4:16; 10:19, 35). Oken bedo gi chir kata bedo gi ng'iyi, to en chir, geno, kod bedo gi mor, ma ochung'ne gik ma Nyasaye osetimonwa kokalo kuom Kristo kendo ma osesingonwa kuom kinde mabiro.

2. "Kendo bedo gi jadolo maduong' e wi ot mar Nyasaye" (vers.19) -- ma en Yesu Kristo, ma ne oting'o jadolo mare e 1:3, kendo osebedo ka onyisre ahinya chakre e 4:14 -- ma miyo geno duto ma ne ochung'ne kendo ma ne omiyo "chir" ma ne ochiw, kod jipo ma ne oluwo, en adier.

III. WECHE MOTIMORE: "WEKWA" (As. 22-25).

1. "Wadhi machiegni" (vers.22) -- tiende en ni, dhi nyime machiegni -- "e kom mar ng'uono [e polo], mondo wayudi ng'uono, kendo wayudi ng'uono mabiro konyowa e kinde ma dwarore" (neni 4:16).

a. "Kod chunyu mar adier" -- e adier duto, e chunyu mar adier, kod e chunyu mar adier.

b. "E yie ma opong'o" -- kata "e yie ma opong'o" -- yie wach Nyasaye kokalo kuom Kristo (neni Jo-Rumi 10:17).

c. "Bedo gi (bedo gi, kinde malong'o e chakruok) chunywa ma oler kuom chuny marach" -- ma tudore gi bedo gi "chuny mar adier" -- ma opong' gi remb Kristo e yo mar ranyisi (neni 9:14,18-22) -- maromre gi bedo gi chunywa ma oler kuom richo (1) maromre kendo gi bedo gi lewniwa ma olosi kendo ma rachar e remb Nyarombo (Fweny 7:14).

RIEK: Onge kiawa ni wachni kod wach maluwo gi onego okaw kanyachiel kaka gik ma ne otimore e kindgi.

d. "Kendo bang' (ne) ringrewa oloso gi pi maler" -- wach ma nenore maler mar batiso mar Jokristo (neni Tich Joote 10:47-48) -- dhano duto, chunye, kod ringre duto, maler ne Nyasaye (neni Jo-Rumi 12:1; 1 Jo-Korinto 6:15,20-- ringruok, kendo e chunyu, ma gin mag Nyasaye). *Neni 1 Petro 3:21. Oboke mar 60

2. "Wamak matek (vers.23) -- tiende en ni, "wamak matek ng'eyo geno marwa mondo kik oling'; nikech en ng'at ma nosingo ni en ja adier." AV nigi "yie," nyalo bedo ni nikech wach mar "ng'ado bura," ma oloko ni "ng'ado bura." To ndiko mar dho Grik nigi wach elpis, geno, kar pistis, yie, kata obedo ni weche ariyogo nigi tudruok, kaka ibiro ng'ere piny kae. ndiko mar dho Grik, "homologia," inyalo loko e yo moro amora e dho Ingresa Ka ng'at ma loko dhokno winjo ni en yie, "ng'ado bura" e loko maber moloyo ka okawe kaka lando kata ng'ado bura ma ok okwaye, to "tich" nyalo bedo maber moloyo.

"Geno" en wach ma nigi puonj maduong' gadier e Jo-Hibrania, ma yudore bende e 3:6; 6:11,18; 7:19. En riwruok mar geno kod gombo, kendo "yie" en "bedo gi adier kuom gik ma igeno, bedo gi adier kuom gik ma pok ineno" (11:1).

Gimomiyo omiwa mondo wabed gi geno marwa en ni "ng'at ma nosingo en ja adier." Kendo e wi wachno, dwarore ni otim nonro kuom ndiko mar 6:13-20.

3. "To wapar" (ayat 24-25) -- tiende en ni, "waparre mondo wabed gi hera kod tije mabeyo" (ayat 24).

a. "Kik wawe chokruok marwa wawegi kaka tim mar jomoko" (vers.25a) -- kata, "kik wabed mabor gi chokruok magwa kaka jomoko timo" (NEB). A. E. Harvey wacho ni wachno e yo ma luwogi: "Nyaka bed ni nitie gik mathoth ma nyalo konyowa moloyo mana bedo gi ng'iyo mar dhi e kanisa [ma en owuon onego ogeng']. Thayer bende, e lero wach mar dho Grik, egkataleipo, wacho ni nyalo nyiso "weyo e chandruok, weyo ma onge ng'at ma nyalo konye, (wuok e chandruok)."

Gima oket ler e ndiko ni ok en bedo maonge gi paro mowinjore kuom owete sama waweyo riwruok kodgi e chokruoge mag Jokristo, kendo gima oket ler, chakre e ndiko maluwo (26), en kuom luoro ma waketore e bwo ka ok "wachopo."

b. "To mondo ubed gi gombo mar jiwo jowetewa" (ayat 25b). "Ng'ato ka ng'ato," kata obedo ni en gima nyiso, ok ni e ndiko mar dho Grik. Wach mar "to" kelo pogruok: "Ok wawe chokruok marwa wawegi ... to jiwo." Omiyo, achiel kuom gik ma miyo wachokore en tudruok mar Jokristo, jiwo, jiwo, kod konyo jowetewa -- "gero, jiwo, kod kwe" (neni 1 Jo-Korinto 14:3).

c. "Kendo utim kamano moloyo, kaka uneno ka odiechieng' chopo machiegni" (vers.25c). Mano nyiso ni odiechieng' mar tem maduong' ahinya chopo, ma riwruok kod jipo mar chokruoge mag Jokristo ne dhi bedo ma dwarore ahinya kar bedo matin, mondo ogeng' dok chien kendo oritgi kuom ng'anjo -- odiechieng' ma ne ging'eyo -- kendo ma ne gilungo ni "odiechieng'no."

Jomoko oseparo ni odiechieng'no en "odiechieng' mar Ruoth" ma yudore e Fweny 1:10, ma Jokristo mokwongo ne winjo tiend odiechieng' mokwongo mar juma, ma ne gitimoe chokruoge madongo juma ka juma. To weche ma ni e iye, "ok weyo" chokruoge "to jiwo," nenore ni nyiso chokruok gi gino mar jiwo jowetegi, kar nyiso jiwo ma medore mapiyo e jumano mondo gichokore e odiechieng' mar Ruoth ma luwo ma chopo machiegni.

Jomoko osebedo ka okawo ni "odiechieng' ma chopo" en Biro mar Ariyo mar Kristo. To, kata obedo ni nyaka wabed moikre ne mano e kinde moro amora, inyisowa kinde ka kinde ni ok wang'eyo kinde ma biro timorego, nyaka Kristo owuon ka ne en piny (Mathayo 24:35-44; 25:1-13; Marko 13:31-37; Luka 21:33-36; Kata kamano, e ranyisi mar Ruoth marwa mar Talanta, ne nitie ng'eyo ni nyalo bedo ni duoko mare ok bi bedo kuom "kinde malach" (Mathayo 25:14-30 kod v.19 ahinya). Ne ok en "chiegni" ka ne ondik 2 Jo-Tesalonika, kendo ne ok bi bedo kapok timore mar ng'anjo maduong' ma jaote Paulo ne osehacho chon kuom kinde ma ok ng'ere e kinde mabiro (2:1-12). Kendo ka jaote Petro nondiko oboke mare mar ariyo ne Jokristo, jogo ma ne ng'anjo ne penjore kata e kindeno ka be mano biro timore, nikech ne osekalo kinde malach bang' ka osesingo (2 Petro 3:1-13). Pok. Ka ne ondiko oboke mare mokwongo, ne en kinde "ni bura ochakre gi ot mar Nyasaye: to ka ochakre kuomwa mokuongo, giko mar jogo ma ok winjo wach maber mar Nyasaye biro bedo nade? To ka ng'at makare ok nyal yudo warruok, to ng'at ma ok luwo Nyasaye kendo jaketho biro nenore kanye?" Mano ne owachi e ranyisi mar "temo ma mach" ma ne Jokristo yudo (1 Petro 4:12-19). Kendo nitie gimomiyo onego wayie ni "ng'ado bura" ma iwuoyoe kae ne ochung'ne masira kod masira ma ne Kristo owacho chon e Injili.

Ka en kamano, to nyalo bedo ni "odiechieng' ma chopo" ma iwuoyoe e Jo-Hibrania 10:25 ne en odiechieng' mar ketho Yerusalem, ma ne dhi timore e kind kinde mar ngima mar anyuola ma ne odak e kinde Kristo (Mathayo 24:1-34; Marko 13:1-30; Luka 21:5-30 notimore e kinde matin bang' Kristo), nyalo bedo ni oboke ma ne ondiki ne Jo-Hibrania ne ondik, e kinde ma ranyisi mag chopo ne dhi medore. Nokelne nikech medo ywarruok kod dhao e kind jotelo mag Jo-Yahudi e piny Palestina kod ruodhi gi ma Jo-Rumi. Kendo kaka ywak ma kamago ne medore, kwan mar Jo-Yahudi kuonde duto e pinyruoth mar Rumi ne omedore bedo ma ok ng'iyo -- kendo kamano bende ne Jokristo, nikech e kindeno ne ipare ni gin riwruok mar Jo-Yahudi kod Jokristo ma ok Jo-Yahudi kaka Jo-Yahudi ma ne olokore.

Ruoth nowacho ni ne dhi bedo masira ma ok nyal pimre e kinde ma ne ibiro ng'anjo kendo ketho Yerusalem, kendo nomiyo jopuonjrene yore mag wuok. Kendo Eusebius, e buge ma en Historia mar Kanisa, wacho kama: "Kata kamano, ringruok duto mar kanisa ma ne ni Yerusalem, bang' ka osechiwgi gi fwenyruok mar Nyasaye, ne omiye ji ma ne oyienegi luor Nyasaye kapok lweny ochako, ne owuok e boma, kendo ne odak e taon moro ma ne ni e bath Yordan, ne ilungo ni Kristo ma ne owuok e Yerusalem. ka ji maler ne oseweyo chuth taon mar ruoth owuon, kod piny Judea duto; bura mar Nyasaye kuom ketho ma ne gitimo ne Kristo kod jootene, gikone ne omakogi, kendo ne oketho chuth anyuola duto mar jokethogi e piny." (Bug III, Sura mar V.) Mano oromo mar parowa gima Petro ne wacho kuom joma kare ni "onyalo yudo warruok matin," kendo ma ne

odhi mabor e gik ma ne otimore, Yesu nowacho niya, "ka ok ne odwoko piny ndalogo, onge ringre ng'ato ma ne dhi bedo matin: to nikech jogo moyier, ndalogo ibiro ng'ad piny (4:2Ma2).

IV. WECHE MOTIMORE (1 Petro 3:21).

1 Petro 3:21 nigi tudruok maduong' gi Tich Joote 22:16 ma oting'o "luongo nying Ruoth," kendo gi Tich Joote 2:38 ma oting'o "wecho mar richo" kod "chuny maber." E dhok ma ndiko ondikie, "chuny maler" (Tich Joote 23:1) en "chuny maongee ketho e nyim Nyasaye kod dhano" (24:16). AV nigi 1 Petro 3:21 ma wacho ni batiso en "dwoko mar chuny maber ne Nyasaye," ma nyalo nenore ni nyiso ni en "nikech weche mag richo," to Tich Joote 2:38 wacho ni en "mar [kata, mondo] weche mag richo." Kendo ASV e ndiko mar 1 Petro 3:21 nigi batiso kaka "penjo mar chuny maber e nyim Nyasaye," ma ok nenre ni oting'o puonj mang'eny kata matin. To e bath oboke, ondik ni, "Kata, penjo kata, ng'ado bura." "Penji" ok nenre ni nigi puonj maber e wachni, to "kwayo" timo ka onego obed "mar chuny maber," ma nyalo nyiso kendo nenore ni en gima nyiso, kaka kwan mar loko mag dhok mag ndalogi loko -- kata kaka "kwayo" kata gima chal kode RSV kod NASB nigi ni en "chuny maler mar Nyasaye." Jomoko loko wachno e yo machal kamano, kaka luwogi:

Gima ber: "gombo mar bedo gi chuny mowinjore gi Nyasaye."

Williams: "gombo mar bedo gi chuny maler e nyim Nyasaye."

Rotherham: "kwayo ne Nyasaye mondo omiye chuny maber."

Moffatt: "lamo mar bedo gi chuny maler e nyim Nyasaye."

Montgomery: "lamo mar bedo gi chuny maber ne Nyasaye."

NOTE: Mano winjore gi Tich Joote 2:38, "batiso e nying Kristo mondo owene richo" -- ma en, mondo obed gi chuny maber e nyim Nyasaye, kendo kaka ranyisi mar "gombo" mar gik ma kamago.

Wach ma otigodo e 1 Petro 3:21 en wach ma ng'ato nyalo ng'ado. Oboke mar Thayer mar dho Grik gi dho Ingesa mar Singruok Manyien, wacho ni tiende en: 1. Penjo, penjo. 2. Dwaro moro. 3. Kaka weche mag penjo kod dwaro kinde mang'eny oriwo paro mar gombo, e yo ma kamano, wachno yudo tiende mar dwaro gi chuny duto, tiende ni, gombo, gombo maduong' ahinya. Kapo ni tiyo kod wachno oyiego, mano miyowa ler mayot kendo ma winjore ahinya mar ndiko ma ne oting'o 1 Petro 3:21: "Ma (batiso) sani resowa [un] ok nikech kuom rwake, waseweyo oko chilo mag ringruok, to nikech wawinjore gi Nyasaye."

Arndt kod Gingrich, e buggi mar dho Grik kod dho Ingesa mar Singruok Manyien kod Buge mamoko mag Jokristo machon, giwacho ni: 1. Penjo. 2. Kwayo, kwayo (eperotao 2, kwayo ng'ato gimoro) -- kwayo Nyasaye mondo omiye chuny maler 1 Pet. 3:21.

RIEK: Ng'eyo ma kamano mar wach ma ni e 1 Petro 3:21 winjore maber gi Tich Joote 22:16, "chung', kendo ibatise, kendo ilos richo magi, ka iluongo nying Ruoth." Mano nyiso ni, e batiso mondo olos richo, ng'ato nyiso dwaro mar chunye mar bedo gi chuny maber ne Nyasaye -- kuom adier, nyaka otim kamano mondo oyud warruok. Omiyo, batiso ma yudore e Ndiko en lamo ma nenore ayanga mondo owene richo. Kuong'o nying Ruoth oriwo lamo. En luongo Ruoth Nyasaye.

"Nimar onge pogruok e kind Ja-Yahudi kod Ja-Grik, nikech Ruoth achielno e Ruoth mar ji duto, kendo en gi mwandu ne ji duto ma luongo nyinge, nikech ng'ato ang'ata ma luongo nying Ruoth

biro yudo warruok" Jo-Rumi 10:12-13). "Ne gigoyo Stefano gi kite, ka oluongo Ruoth niya, Ruoth Yesu, kawo rohona" (Tich Joote 7:59).

Omiyo, mondo ng'ato oyud warruok, kaluwore gi chike mag Singruok Manyien, nyaka oluong nying Ruoth, kendo otim kamano e tudruok gi batiso mare, mondo obed lamo ma nenore maler mar weche mag richo.

Watieko gi weche maluwogi ma wuok e buk mar Kittel mar weche din mag Singruok Manyien (1964): "Omiyo wanyalo loko 1 Petro 3:21 kama: 'Ok en golo chilo mag oko, to lamo Nyasaye mondo omiwa chuny maber."

Bende: "kaluwore gi v.21 onego wabed gi geno ni alla [to] biro luwore gi ler e yo mar roho. Omiyo kwayo mar chuny maber onego okaw kaka lamo mar wecho mar richo ... wecho mar richo nigi tudruok machiegni ahinya gi batiso chakre e chakruok (Mk.1:4;3:2)." (Bol mar ariyo, sula mar 688.) [Inyalo yudo weche mathoth e wi wachni e buge ma iluongo ni Batiso e Kristo.

Chiwruok mar Abel "Maber Mogik" Sura mar 11:4.

Ndiko: "Kuum yie, Abel nomiyo Nyasaye misango maber moloyo mar Kain, kendo kuom yie, ne omiye neno momiyi ni en ng'at makare, kendo kuom yie, kata obedo ni osetho, pod owuoyo" (

1. GIMO NG'ATO NG'ATO NENO.

Gima duong' ma wapuonjore en ni Abel nomiyo misango kuom yie kendo ne oyiene kaka ng'at makare, ma nyiso ni Kain ne ok omiyo misango kuom yie kendo kuom mano ne ok oyiene. Kata kamano, dwarore ni wapuonjre kaka wanyalo tiend weche ma wacho ni (1) "ochiw kuom yie" kod (2) "chiwruok maber moloyo." E yore moko, wach mar ariyo ok yot ng'eyo moloyo wach mokwongo, kendo mano miyo ji bedo gi ywak mang'eny.

Gima oting'o e Jo-Hibrania en wach maluwogi kowuok e Chakruok 4:2b-5: "Abel ne en jarit rombe, to Kain ne en japur mar puoth. Bang' kinde, Kain nokelo moko kuom olembe mag puothno kaka misango ne Ruoth Nyasaye. chiwo chiwo: to ne ok oketo luor kuom Kain kod chiwo mare, kendo Kain ne owang' ahinya, kendo wang'e ne okethore."

Owinjore wang'e ni buk mar Chakruok ok owacho gimoro achiel kachiel kuom yie, to olero pogruok ma nitie e kind misango ariyogo, to Jo-Hibrania wuoyo kuom pogruok ma nitie (yie) to ok onyiso pogruok ma nitie achiel kachiel.

1. "Ochiw gi Yie." Kata kamano, kata obedo ni yie ok oyange achiel kachiel e bug Chakruok kuom wach moro kuomgi, yie ni Nyasaye nitie nyiso kuomgi ariyo -- mar Kain kaachiel gi Abel, nikech "ne okelo misango ne Ruoth Nyasaye" kaka Abel notimo. Wach mar dho Hibrania ma iloko ni "chiwruok" en minchah, ma e LXX iloko ni thusia, kata "chiwruok" e dho Ingesa, kaka yudore e ndiko marwa mar dho Hibrania ma wating'o malo -- weche ma nyiso e ndiko chiwo ne Nyasaye kata nyasaye.

To nitie kit yie mopogore opogore -- (a) "yie" kuom bedo ni Nyasaye nitie, to "ka ok oting'o tije" mag winjo wach, ma ok nyal tiyo, "ma ok nyal yudo nyathi," "ma otho"; kendo (b) "yie" ma tiyo,

ma nyisore kuom “tije” mage (Yakobo 2:17-26). Jakobo 2 kod Jo-Hibrania 11 duto nyiso maler ni en wach mogik ma kwanre ne dhano kaka ng’at makare. Bende, ng’e ranyisi maluwogi ma yudore e Singruok Machon.

E pi mag Meriba (Kwan 20:2-13), e got ma ng’we ng’ar mar Kades-barnea, ma pile pile ne yudore gi aora ma ne wuok e kidi moro, ne onge pi ka Jo-Israel ma ne otelnegi gi Musa gi Harun ne ochopo, kendo oganda ne otimo lweny. Nyasaye nowuoyo gi Musa, kowacho ni: "Kaw ng'wech, uchoko oganda, in kaachiel gi owadu Harun, kendo ubed gi wach ne kidi e wang'gi, mondo ogol pi mare; kendo ibiro kelo pi negi kowuok e kidi, mondo imi oganda kod le maggi pi."

To ne gineno ni ne giwuoro ahinya kendo ne giwang’o oganda nikech ng’anjogi, omiyo Musa ne ok owuoyo gi kidi, to ne owuoyo gi oganda, kowacho ni, “Winj koro un joma ng’anjo, bende wabiro golonu pi kuom kidini?” Kendo Musa “ne ogoyo kidi gi ligangla mare nyadi riyo,” ma ne ok omiye chik ni otim, “to [kata kamano] pi nowuok mang’eny, kendo oganda ne omadho, kaachiel gi le maggi.” Kata kamano, mano ne ok en giko mar wachno.

Jehova nowacho ne Musa kod Aron niya: "Nikech ok uyie koda, mondo ubed gi ng'at maler e wang' nyithind Israel, omiyo ok ubi kelo JOKANI E PINY MA AN-GO." Kuom mano, gin ariyogi duto ne githo kapok gidonjo e piny ma ne osingo.

Be mano ne otimore nikech Musa kod Harun e kindeno ne ok oyie ahinya ni Nyasaye nitie moloyo kaka ne giyie chon? En gima en adier ni ok kamano. To ne ok giwinjo Nyasaye gadier bende, kendo ka ok okalo mano, ne gikawo duong’ ne gin giwegi kuom hono ma Nyasaye ne dhi timo kar miye duong’ kendo “miye maler” “e wang’ ji.”

2. “Sakrif Maber Mogik.” En gima en adier ni, e yo machal kamano, Kain, kata obedo ni ne oyie ni Nyasaye nitie, ne ok oyie mondo owinj Nyasaye chuth kaka Abel. Nikech, “Kuum yie, Abel nochiwo misango maber moloyo mar Kain,” kaluwore gi Muma mar Ruoth, Muma mar Amerka, kod mamoko. Kata kamano, ndiko mar dho Grik nig mana weche ma wacho ni, “chiwruok mang’eny.” To moloyo e yo mane? Kaluwore gi ng’eyo, kaka KJV kod ASV nyiso? Kaluwore gi kwan, neno ni "mich" mage (thoth) owuoyo kuomgi? Kata, kuom weche mag kit (ma bende en kwan), kaka jomoko oseparo, ma wach mar “mich” bende nyalo ng’iewo?

Kata kamano, ndiko mar Chakruok ok wuo achiel kachiel kuom kit chiwo mokalo achiel ma ng’ato kuomgi ne chiwo. Omiyo, ka, kaka jomoko paro, onyiso ni Abel nokelo chiwo mar alode (chiwo mar erokamano ma bang’e ne oketi e chik mar Musa) kaachiel gi chiwo mar le (Nyalo bedo ni ne en chiwo mar richo bende), mokwongo ne ok en gima ne opogore e chiwo mag ji ariyogo, kendo kuom mano, ne ok en chiwo maduong’ kaka chiwo mar Ca ma ne owach e yo makende. Kendo e gik ma kamago, ok bi bedo mopogore gi ma Marko 10:46-52 wacho ni Kristo nene chango ng’at achiel kende ma ne muofu ka owuok e taon mar Yeriko, kata obedo ni kaluwore gi Matayo 20:29-34, ne ochango ji ariyo -- nyalo bedo ni nikech ne owuoyo kuom ng’at achielno kendo ma ne nyiso ni en wuod Timo ma ne dhi bedo gi tich maduong’ moloyo. josomo ma Marko ne nigo e paro. To wachni, kata obedo ni en gima nyalo timore, kata ka en gima nyalo timore, ok en adier ma osetet maber kaluwore gi weche ma ondik e Chakruok kod Jo-Hibrania.

Kendo thoth loko mag dhok, ka ok giketo pachgi kuom wachno kaka yo ma inyalo yierogo, gihero paro mar gik mathoth e wi ber, kaka KJV kod ASV, ma osewuoyo kuomgi, ka NKJV bende loko e yo machalno. Kendo nitie kuonde moko manok e ndiko mag Singruok Manyien ma onge penjo ni otigodo kamano, kata obedo ni otigodo ahinya ahinya ka owuoyo kuom kwan kata namba. Gigi maluwogi gin pogruok mag weche ma wacho ni “maber moloyo,” kata kamano, duto nenore ni nigi tudruok gi ng’eyo: “mabeyo kendo ma oyiego” (Omedore); “chiwruok maber moloyo” (TCNT, NSB, JB, TEV, Spencer, Joma Ngima); “chiwruok ma nigi mwandu mang’eny” (Moffit); “ng’at ma chiwo misango ma malo moloyo” (Berkley); “Chiwruok maduong’ moloyo” (NEB).

"Chiwruok maber moloyo" nenore ni en gima duong' ahinya e pogruok ma wuok kuom "chiwruok maber moloyo." To wach mar dho Grik ma ni e ndiko marwa ok en wach ma otigodo e ndiko mamoko mag Jo-Hibrania kendo ma oloke ni “mabeyo moloyo” (1:4; 8:6; 9:23; 10:34; 11:35) -- ma en, kreisson. Kendo Alfred Marshall, e ndiko mare mar dho Grik gi dho Ingesa (ma chiegni ni en gima pile e kindewa) nigi weche maluwogi e dho Ingesa e bwo wach mar dho Grik ma nyiso “thoth”: “ng’at maduong’ moloyo (? Maber moloyo).” E yo machielo, kode nitie gik moko ma ji ok ng’ado e wi “ber” bedo gi ng’eyo mar ndiko.

Oboke mar Rheims kod Rotherham ni, “chiwruok ma opong’o,” inyalo ler e yor kido kata e yor kwan (kaka namba kata kit gik moko). Kaka Wemouth, Williams, kod RSV noloko ni, “chiwruok ma oyiego moloyo,” kata obedo ni en gima nyiso adier, ok onyis gimomiyo oyiego moloyo.

To Goodspeed to wacho kama: “Yie nomiyo chiwruok mar Abel obedo maduong’ e wang’ Nyasaye moloyo mar Kain.” Mano bende, kata obedo ni en adier maler, nikech yie, ma wuok kuom winjo wach Nyasaye kendo ma kelo luwo wach Nyasaye, nomiyo Abel chiwo misango ma ne otimo, to ne onge kuom Kain kendo ne ok omiye chiwo misango ma chal gi mano. Kata kamano, ka gima Goodspeed ne dwaro nyiso en ni gima ne omiye owuon ne dhi bedo ma oromo kendo ma ne nyalo yie ka Kain kende ema ne ochiwo gi chuny mowinjore kendo gi chir marom gi ma Abel nochiwo, mano ok nyal bedo kare ahinya nikech gik ma osewuoyo kuomgi. Kata kamano, parono -- ni yie ni gimoro en gima kare miyo obedo gima kare kendo ma Nyasaye oyiego -- nigi oganda mang’eny ma luwogi.

II. WECHE MOKO MOKO MOKO MOKO.

1. A. T. Robertson, Piche mag Weche e Singruok Manyien: “E yo makare, ‘chiwruok mang’eny’ (ma ipimo gi polus, thoth). (Mano nenore ni en giko ma nenore maler kuom gik ma wasefwenyo malo kanyo.)

2. Lero mar Pulpit: “En gima pile ka pile yudo gimomiyo e kido mar chiwo mar Abel kaka ranyisi mar ng’uono, kendo paro ni yie mare ne oneno e ng’eyo mare mar ng’uono ma kamano, ma ne onyisore, kaka osebedo ka ipare, kuom chik mar Nyasaye. chiwo ne en, ka ineno kaluwore gi puonj ma ne oting’o chiwo misango ma ne oting’o bang’e; en owuon, kama owachi ni ‘Ruoth Nyasaye ne omiyo Abel chiwo mare luor’, tiende ni Abel mokwongo, kae to chiwo mare.” (Wabiro rito paro nyaka bang’e, e "Giko.")

3. Adam Clarke, Lero: "Chiwruok mang'eny; mana kaka ne owacho; Abel, kuom yie, notimo misango mokalo achiel; kendo kuom mano iwacho ni, Nyasaye ne omiyo neno kuom mich mage,

tois dorois. ng'at ma ng'iewo puoth, ne okelo mincha, kata chiwo mar eukaristia, mar olembe mag puoth, ma ne omiye yie ni Abel, nikech ne en jakwath kata jachiw chiang', ne okelo mana chiwo mar eukaristia, mar olembe mag puoth ma ne omiye kaka richo mare. ne oyie kuom richo mare owuon, bura mare kod ng'uono mar Nyasaye, kaachiel gi bedone kod ng'uono mare, Kain, ma ne ok oluor kata matin kuom ketho mar richo, kata maler mar Nyasaye, ne omor gi mincha, kata chiwo mar erokamano: Nyasayeni ne ok nyal, kaluwore gi maler mare kod tim makare mare, ka onyiso gi ng'uono kuome, mar piny, Nyasaye ne nyalo yudo, kendo ne otimo neno mowinjore ahinya kuom yie mare.

4. Jakobo Macknight, Oboke mag Joote: “‘Ne ochiwo ne Nyasaye misango mang’eny.’ E lokoni, aseluwo jogo ma ng’ado bura, ma nyisowa ni pleiona, [wach] e rang’iny mar pimo, nyiso gik mathoth e kwan moloyo gik mathoth e nengo. Abel, ‘ne okelo bende moko kuom nyithind rombe mage mokwongo, kod mo ma ne oting’o’; ne onyiso gik moko ariyogo en ng’eyo mar ber mar Nyasaye kod ng’eyo mar richo mare owuon. To Kain, ka onge ng’eyo mar richo, ne oparo ni ok onego ogol gimoro mak mana chiwo mar ring’o, kendo ne ok otimo chiwo mar olembe mokwongo, kata kuom olembe mabeyo moloyo.”

*Owinjore obedmaketndiko, e Jo-Hibrania 11, ma en, ndiko mar 4.

III. KAR TIEKO.

1. Giko mar bug Pulpit kaka ochiw malo kanyo, ni chiwo mar Abel ne oyiego nikech ne oyiene, kendo ok kata matin nikech kit chiwo mare, ok owinjore gi adier duto. Kido mar chiwo ma ne omiyo ne en duoko mar yie mare, ma ne omiyo en kendo kuom mano chiwo mare ne oyiego. Gima Komentari nyiso en ni ka Kain ne nigi yie machal gi ma Abel ne nigo, dine chiwo mare kaka ne en, ne dhi bedo “mathoth” moloyo kaka ne en, mana kaka chiwo mar Abel ne “thoth” moloyo mare. To adier ni mano ok en adier duto -- nikech ka dine en gi yie ma chal gi ma Abel ne nigo, dine ok oweyo kit chiwo ma ne opogore mar Abel gi mare.

Nenore ni mondo omi jandik sula mar Chakruok mar Komenta ma osewuoye malo kanyo olos jandik sula mar Jo-Hibrania e wi wachni. Ka ochako gi wach ma wacho ni, “Ne Abel kod chiwo mare” (Chakruok 4:4), owacho kaka luwogi: “Yie mokuongo kuom ng’atno, kae to chiwo mare (cf. Ngeche 12:2; 15:8; 2 Kor.8:12). weche ma Musa owacho nyiso ni wach [ma omedore] mar chiwo mar Abel ne ber ahinya kendo owinjore moloyo wach mar Kain,’ kendo ‘ng’ato ok nyal bedo gi kiawa ni mano e ma ne en paro mar jandiko mar oboke ne Jo-Hibrania’ (Prof. Lindsay, ‘Lectures on Jo-Hibrania’). pleiona, ma ne opong’o moloyo mar Kain; ne en gi yie ma ne odong’ e iye, ma ne omiye bende [omedo ler] kuom winjo chik mar Nyasaye e piny mangima moloyo nyiso ni chik mar Nyasaye ne ochakore gi dhano. en adier ni pogruok mang’eny ne dhi bedo e kitgi. Kaachiel gi mano, adier ni yo mar lamo ne ok owe ne rieko mar dhano e bwo chik, kendo ni lamo mar dwaro en gima ok owinjore e bwo kinde mar Jokristo (Kol.2:23), ochung’ ne paro ni ne oket gi Nyasaye mokwongo.”

Gima omiyo jandik Jo-Hibrania ma ne ondiko buk mar The Pulpit Commentary ogolo giko ma wasekwedo, ondiki e sula mokwongo mar weche ma ne wawacho kuome ma malo, kaka luwogi: “En gima pile ka pile mondo iyud gimomiyo e kido mar chiwo mar Abel kaka ranyisi mar chulo

richo, kendo paro ni yie mare ne onyisre kuom dwaro mare mar ng'uono kaka ranyisi machielo. ng'ato nyalo ng'ado bura ni, kuom chik mar Nyasaye. wan" (omedo ler).

Ka watiyo gi wachni ma kelo giko, wabiro yie gi wachno to wabiro siko ni pod ok omiwa gimomiyo onego oyie ni yie ma winjo wach ok bi miyo Kain kaachiel gi Abel ogol misango mar le. Kaluwore gi kaka Nyasaye ne osefwenyo weche mang'eny e wi riekni mag Nyasaye ma ne omiyo dwarore ni ji ogol le kaka misango, ok wang'eyo. To nenore ni nyalo bedo ni jomachon ne ong'eyo maber moloyo kaka Singruok Machon nyiso. Kuom ranyisi, Yesu nonyiso Jo-Yahudi, kowacho ni, "Wuon-u Ibrahim ne mor ahinya neno odiechieng'na, kendo ne oneno, kendo ne omor" (Johana 8:56) -- gima ok nenre mopogore gi fwenyruok mar Singruok Manyien.

2. Macknight, e barupe mage mag Joote, wacho ni jogo ma kwedo "nyisowa ni pleiona, e rang'iny mar pimo, nyiso gik mathoth e namba moloyo gik mathoth e nengo." Ka en adier, nikech mano e yo ma itiyogo ahinya. To nitie gik matin ma nenore maler ni ok owinjore, kaka e Matayo 12:41,42; Luka 11:31,32 (ndiko ma chal gi wachno); kendo Tich Joote 15:28 , kama "maduong'" ok nyal loso maber e loko. E weche ma chalre, Yesu en "maduong'" (maduong') moloyo Suleman kata Yona. Kendo machielo wuoyo kuom "ong'e ting' maduong' moloyo gik ma dwaroregi." Kata kamano, kata e giko, gima ne dhi miyo ting'no obed "mathoth" ne dhi bedo gik mathoth e kwan. To e Matayo 6:25 kod gik ma chalre kode e Luka 12:23, ka oting'o weche ma Yesu nowacho niya, "Be ngima ok ng'eny moloyo chiemo, kendo ringruok ok ng'eny moloyo lewni?" ranyisi kendo ok en mar "thoth" e kwan, to en mar nengo.

3. Omiyo, nenore ni ok en wach moro amora ma Clarke kod Macknight ogolo ma nyalo nyis adier e yo mowinjre, to kata achiel kuomgi ok nyal nyis adier e yo mowinjre, kendo ni, ka iparo gik moko duto, pek mar gik ma nyalo timore en gima ber ahinya kuomgi. Kata kamano, nenore ni jandikoni, kaluwore gi gik maluwoji:

(a) E ndiko mar Jo-Hibrania, iwacho ni Abel nochiwo "chiwo mang'eny" moloyo Kain. Ka onge gik ma nyiso ni ok kamano, wach mar "thoth" nyalo bedo ni nyiso gik mathoth e kwan moloyo gik mathoth e nengo, kendo ndiko owuon wuoyo kuom "mich" mag Abel (thoth).

(b) Wach ma yudore e Chakruok bende nyalo konyowa ng'eyo tiend wach ma kamano. Kain nokelo chiwo achiel, ma en olembe mag puoth, to Abel bende "ne okelo moko kuom nyithind rombe mokwongo kod mo ma ne gin-go." Mano nyiso ni, ne ok okelo mana kit mich ma Kain ne okelo, to ne okelo kit mich machielo ma ne omedore -- omiyo, "mich," mathoth, kaka ndiko mar Jo-Hibrania ondik.

(c) "Nyathi mokwongo" kod "mo" (mo mag le ma ne onego kaka misango) ne gin kido mag chiwo moko ma ne dwarore e bwo chik mar Musa bang' higni mia 25 kata mokalo, kendo omiyo ne ok ochako gi chik mar Sinai. Ne en kamano bende kuom misango mag alode. e bwo chik mar Musa, misango mag le kaachiel gi misango mag alode ne itiyogo kaka misango mag erokamano, kata obedo ni misango mag le kende ne itiyogo kaka misango mag richo mak mana e kinde ma ne gin jodhier ahinya, ma ne inyalo ng'iewo misango mag alode ma ne ondiki (Jo-Lawi 5:11-13). Omiyo, chiwo mag Kain gi Abel (kod ma nyalo bedo ni Adam ma ne obiro kapok gin) ne gin ranyisi mag chike ma ne oketi bang' higni mathoth e Chik ma Musa noketo e Got Sinai.

(Gik ma osewach malo kae ochiw kuom gimoro amora ma nyalo bedo ni en gima ber kaka wach ma onego opar, to ma ok otem ng'ado bura kuom teko. Kendo data moro amora kata wach moro amora ma opogore gi wachno ibiro rwako.)